

# Ukazovatele konkurencieschopnosti a ozdravný program Grécka, Portugalska a Írska

INEKO v spolupráci s Podnikateľskou alianciou Slovenska (PAS)

september 2013

Zodpovední autori:

Peter Goliaš, riaditeľ INEKO

Róbert Kičina, výkonný riaditeľ PAS

## Úvod

Slovensko sa zúčastňuje finančnej pomoci viacerým zadlženým štátom EÚ, verejnosť by preto mala mať informácie o tom, k akým zmenám dochádza v týchto ekonomikách. Slovensko by tiež malo aktívne vstúpiť do diskusie o tom, aké ďalšie zmeny sú potrebné v záujme udržateľnosti verejných financií a posilnenia ich konkurencieschopnosti. Premena nadmieru zadlžených štátov na konkurencieschopné a prosperujúce ekonomiky s udržateľnými verejnými financiami je totiž kľúčovým predpokladom efektívneho použitia investície, ktorou sa v podobe finančnej pomoci zadlženým štátom angažujú členovia eurozóny vrátane Slovenska.

Dokument obsahuje prehľad relevantných ukazovateľov o vývoji hospodárstva v Grécku, Portugalsku a Írsku v porovnaní s vybranými štátmi EÚ (Taliansko, Španielsko, Nemecko, Fínsko, Holandsko a Slovensko), ako aj o ozdravných opatreniach, ktoré Grécko, Portugalsko a Írsko realizujú v rámci riešenia krízy a s finančnou pomocou iných členských štátov eurozóny. Cieľom dokumentu je poskytnúť verejnosti informácie o tom, k akým zmenám dochádza v gréckej, portugalskej a írskej ekonomike ako aj naznačiť, aké ďalšie zmeny sú potrebné v záujme udržateľnosti verejných financií a posilnenia konkurencieschopnosti týchto krajín.

Sme presvedčení, že pre verejnosť, ktorá v konečnom dôsledku dáva peniaze na záchranu zadlžených štátov, je kľúčové, aby mala prehľad o prebiehajúcich zmenách a aby si tak vedela vytvoriť názor na efektívnosť použitia záchranných zdrojov. Inak sa zvyšuje riziko, že neinformovaná verejnosť sa nepoučí na chybách iných a v budúcnosti odmietne poskytnúť pomoc a to aj v prípade, že by bola pre Slovensko či iné štáty eurozóny efektívna.

Dokument bol vytvorený v rámci projektu INEKO s názvom „[Dlhová kríza v EÚ – možnosti riešenia a pozícia SR](#)“. Cieľom projektu je posilniť odbornosť v diskusii o možnostiach riešenia dlhovej krízy v EÚ a tým pomôcť optimalizovať rozhodnutia SR v tejto oblasti. Projekt je realizovaný vďaka finančnej podpore nadácií [Konrad Adenauer Stiftung](#) a [Open Society Foundations](#).

Ak sa Vám aktivity a činnosť inštitútu INEKO zdajú prínosné, budeme radi, ak nás [podporíte](#) v našej ďalšej práci. Ďakujeme.

Dokument priebežne dopĺňame a aktualizujeme.

# Prehľad kľúčových indikátorov krajín eurozóny čerpajúcich pomoc

	Grécko	Portugalsko	Írsko	Španielsko	Cyprus
Dátum poskytnutia pomoci	V/2010, III/2012	V/2011	IX/2010	VII/2012	V/2013
Objem pomoci v mld. EUR	245.6	78	67.5	100 (41.4) <sup>1</sup>	10
Objem pomoci v % HDP	120%	46%	43%	10% (4%) <sup>1</sup>	61%
Dátum maturity (EFSF, ESM)	2032-48	2025-40	2029-42	2025-27	2027-28
Priemerná maturita (EFSF, ESM)	30 rokov	21 rokov	21 rokov	12 rokov	14 rokov
Reálny rast HDP, 2013 (f)	-4.2%	-2.3%	+1.1%	-1.5%	-8.7%
Hrubý verejný dlh, 2012, % HDP	157%	124%	118%	84%	86%
Deficit VF, 2012, % HDP	-10.0%	-6.4%	-7.6%	-10.6%	-6.3%
Primárny deficit, 2012, % HDP	-5.0% (-1.3%) <sup>2</sup>	-2.0% (-1.6%) <sup>2</sup>	-3.9%	-7.7% (-4.0%) <sup>2</sup>	-3.1%
Miera nezamestnanosti, 2012	24.3%	15.9%	14.7%	25.0%	11.9%
Miera NEET <sup>3</sup> , 2012	20.3%	14.1%	18.7%	18.8%	16.0%

Zdroje: Eurostat, Európska komisia, EFSF, ESM, Wikipedia, kalkulácie INEKO

<sup>1</sup> Číslo v zátvorkách zobrazuje očakávané čerpanie pomoci, pokiaľ sa líši od celkového schváleného objemu.

<sup>2</sup> Číslo v zátvorkách zobrazuje primárny deficit verejných financií, t.j. očistený o úrokové splátky, po odpočítaní jednorazových výdavkov na ozdravenie bank.

<sup>3</sup> Miera NEET (Not in Employment, Education and Training) predstavuje podiel mladých ľudí vo veku 15 až 24 rokov, ktorý nie sú zamestnaní a súčasne sa nevzdelávajú.

Štruktúrna primárna bilancia (t.j. po očistení o vplyv hospodárskeho cyklu, jednorazové a dočasné opatrenia ako aj o splátky úrokov)

	2009	2010	2011	2012 (e)	2013 (p)	2014 (p)	2015 (p)	2016 (p)
Grécko	-13.6%	-6.1%	-1.2%	+2.1%	+4.3%	+5.2%	+5.6%	+6.1%
Portugalsko	-6.8%	-6.9%	+0.1%	+1.0%	+0.9%	+1.8%	+2.8%	+2.9%
Írsko	-8.9%	-6.2%	-4.3%	-2.9%	-1.3%	+0.7%	+2.2%	+2.3%
Španielsko	-8.9%	-6.9%	-5.7%	-2.6%	-1.2%	-1.8%	-1.7%	-1.7%

Zdroj: Medzinárodný menový fond, Fiscal Monitor, apríl 2013

(e) – očakávanie, (p) – projekcia

## Zhrnutie - Grécko

V apríli 2010 Grécko s cieľom predísť štátnemu bankrotu oficiálne požiadalo o pomoc Európsku komisiu, Európsku centrálnu banku a Medzinárodný menový fond (MMF), tzv. Trojka.

V rámci prvého balíka pomoci, ktorého sa SR priamo nezúčastnila, dostalo Grécko prísľub v objeme 110 mld. EUR, z toho 30 mld. EUR od MMF a 80 mld. EUR na základe bilaterálnych dohôd od jednotlivých členských štátov eurozóny. Úroky sa pohybujú medzi 3,4% a 4%.

V rámci druhého balíka pomoci zo začiatku roku 2012, ktorého sa už priamo zúčastnila aj SR, dostalo Grécko prísľub ďalšej pomoci v objeme 129 mld. EUR, z toho 20 mld. EUR od MMF a 109 mld. EUR od novovzniknutého tzv. dočasného eurovalu (European Financial Stability Facility - EFSF). Úroky sa pohybujú medzi 2,67% a 3,03%. Na oboch pôžičkách z MMF je úrok 2,7%.

Pôžičky od MMF Grécko začne splácať v treťom štvrtroku 2013, pôžičky z eurovalu v roku 2020.<sup>1</sup> Priemerná doba splatnosti pôžičiek z eurovalu je takmer 30 rokov, napríklad splatnosť najväčšej z nich uplynie až v roku 2046.<sup>2</sup>

V nadväznosti na poskytnutú pomoc v rámci druhého balíka sa Grécko vo februári 2012 zaviazalo pokračovať v konsolidácii verejných financií a zavádzaní ekonomických reforiem v súlade s [Memorandum of Understanding on Specific Policy Conditionality](#). Hoci bol postup reforiem zdržaný kvôli parlamentným voľbám v júni 2012 z ktorých vzišla reformná trojkoalícia, správa Európskej komisie<sup>3</sup> z novembra 2012 hodnotí reformné úsilie krajiny vcelku pozitívne. Súčasne však práve kvôli neistému vývoju politickej situácie označuje za vysoké riziko ďalšej implementácie reforiem. Správa obsahuje vyhodnotenie plnenia 411 konkrétnych reformných cieľov, z ktorých 44 (11%) sa podľa správy implementuje v plnom rozsahu, 201 (49%) sa implementuje čiastočne a 166 (40%) sa neplní.

Vďaka tlaku Trojky Grécko po desaťročiach reformnej stagnácie prechádza radikálnym reformným procesom, ktorý významne zlepšuje vyhliadky na jeho konkurencieschopnosť. Od roku 2010 spustilo viacero významných reforiem a to najmä v dôchodkovom systéme, zdravotníctve, daniach, riadení verejných financií a verejnej správy, trhu práce ako aj celý rad opatrení na zlepšenie podnikateľského prostredia.

Tu je výber najdôležitejších zmien, ktoré už Grécko realizovalo (hlavným zdrojom je spomínaná správa Európskej komisie):

---

<sup>1</sup> Reuters, November 2013, <http://in.reuters.com/article/2012/11/13/greece-factbox-bailout-idINDEE8AC06820121113>

<sup>2</sup> EFSF, <http://www.efsf.europa.eu/about/operations/index.htm>

<sup>3</sup> European Commission: The Second Economic Adjustment Programme for Greece - First Review, December 2012, [http://ec.europa.eu/economy\\_finance/publications/occasional\\_paper/2012/op123\\_en.htm](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/op123_en.htm)

Dôchodková reforma: Zrušenie 13. a 14. dôchodku, zníženie dôchodkov vo výške nad 1400 eur (týka sa cca 10% dôchodcov) v priemere o 8%, predĺženie minimálneho dôchodkového veku na 60 rokov a riadneho dôchodkového veku na 65 rokov (pred reformou odchádzali zamestnanci vo verejnom sektore do dôchodku zvyčajne vo veku 55 rokov a v súkromnom sektore vo veku 60 rokov a to najmä vďaka využívaniu predčasného dôchodku), naviazanie minimálneho aj riadneho dôchodkového veku na strednú dĺžku života, zavedenie valorizácie dôchodkov podľa inflácie namiesto rastu priemernej mzdy v ekonomike. V roku 2012 bola schválená druhá vlna reformy, konkrétne zníženie dôchodkov o 5% pre dôchodky od 1000-1500 eur, o 10% pre 1500-2000 eur, o 15% pre 2000-3000 eur, o 20% pre 3000-4000 eur a o 25% nad 4000 eur, predĺženie dôchodkového veku zo 65 na 67 rokov, ako aj zavedenie zásluhovosti – prísne viazanie dôchodkov na výšku zaplatených odvodov.

Reforma verejnej správy: Zrušenie 13. a 14. platov v roku 2010, zníženie platov o 20% od novembra 2011, pokles počtu zamestnancov verejnej správy v rokoch 2011-12 približne o 80-tisíc, pričom do roku 2015 má ich počet klesnúť o ďalších 70-tisíc (podľa Eurostatu v roku 2008 pracovalo vo verejnom sektore 1,228 milióna zamestnancov). K úbytku došlo hlavne v dôsledku od roku 2010 uplatňovaného pravidla, podľa ktorého je možné prijať vo verejnej správe najviac jedného človeka na každých päť odchádzajúcich. Príkladom razantného šetrenia je, keď vláda 11. júna 2013 vypla štátnu televíziu a prepustila všetkých jej 2700 zamestnancov s cieľom spustiť v septembri menší a efektívnejší kanál.

Zlepšovanie podnikateľského prostredia: V rebríčku Svetovej banky Doing Business 2013 Grécko stúplo o 11 miest na 78. miesto, čím sa zaradilo medzi desať najlepších skokanov roka. K zlepšeniu došlo v kategóriách ochrana investorov, platenie daní, zahraničný obchod a podmienky bankrotu.

Reforma trhu práce: Zníženie minimálnej mzdy, ktorá podľa Eurostatu klesla z 877 eur na 684 eur, t.j. z približne 50% na 39% priemernej mzdy. V roku 2012 klesli mzdy v sektoroch s kolektívnym vyjednávaním zhruba o 20%, čo nemá obdobu v EÚ ani vyspelom svete.

Daňová reforma: Zvýšenie dane z tabaku a z hazardu, zvýšenie dane z úrokov z 10% na 15%. Zrušenie špeciálnych daňových režimov (napr. pre farmárov a rybárov), daňových výdavkov a daňových úľav (napr. pre SZČO a tzv. „profesionálne“ povolania, pre splátky úrokov z hypoték, platby na životné poistenie, výdavky študentov, atď.). Predtým plošné daňové úľavy na deti sa začali testovať podľa prostriedkov, t.j. príjmu a majetku (means testing). Pri firmách sa daň zo zisku zvýšila z 20% na 26% a daň z dividend sa znížila z 25% na 10%, efektívne zdaňovanie ziskov firiem sa tak znížilo zo 40% na 33,4%. Zachová sa progresivita zdanenia, avšak namiesto ôsmich daňových pásiem sa zavádzajú tri, pričom sa zvyšuje tzv. daňový kredit, vďaka ktorému sa nezvyšuje daňová záťaž pre nízko a stredne príjmové domácnosti (zhruba 1 milión pracujúcich a dôchodcov nebude platiť žiadnu daň).

Reforma zdravotníctva: Zaviedli jeden z najmodernejších systémov elektronického predpisovania liekov v Európe, pomocou ktorého sa predpisuje viac než 90% liekov. Systém umožňuje v reálnom čase monitorovať výdavky zdravotnej poisťovne na lieky, predpisovanie liekov konkrétnymi lekármi a ich vydávanie lekárňami konkrétnym pacientom s danou diagnózou. Dajú sa tak ľahšie odhaľovať prípadné podvody, kontrolovať adekvátnosť predpisovania liekov zdravotnému stavu pacienta a celkovo lepšie kontrolovať a riadiť výdavky na lieky. V marci 2012 bolo zavedené povinné predpisovanie účinnej látky (tzv. generická preskribcia) ako aj povinná generická substitúcia liekov v lekárňach (t.j. povinné

zamieňanie drahších predpísaných liekov za lacnejšie), rezervy sú však stále v dodržiavaní týchto opatrení. Boli rozšírené doplatky pacientov (výnimku majú len špecifické lieky) a referencovanie cien podľa troch štátov EÚ s najnižšou cenou. Bola zavedená webová aplikácia, ktorá v reálnom čase umožňuje registráciu a kontrolu všetkých významných aktivít a finančných tokov v nemocniciach.

Školstvo: Pokračuje zatváranie malých škôl, zrušených bolo už zhruba dvetisíc.

Súdnictvo: Priority sú tvorba a zverejňovanie štatistík o činnosti súdov, zavedenie elektronických podaní na sudy (e-justice applications), zníženie počtu nerozhodnutých súdnych sporov najmä v oblasti platenia daní, podpora mimosúdneho urovnávania sporov a revízia súdneho kódexu.

Energetika: V novembri 2012 parlament schválil dočasnú daň (solidárny príspevok) na príjmy z predaja elektriny vyrobenej z obnoviteľných zdrojov energie (prevažne ide o solárne panely), ktoré boli predtým zvýhodňované. V polovici 2013 sa predpokladá úplné otvorenie trhu a uvoľnenie koncových cien aj pre odberateľov elektriny s nízkym napätím.

Telekom: S cieľom posilniť súťaž na bezdrôtovom komunikačnom trhu sa uvoľňujú frekvencie v pásme 800 megahertzov (tzv. digitálna dividenda) a spúšťa sa digitálna televízia.

Doprava: S cieľom posilniť súťaž sa zjednodušilo udeľovanie licencií v nákladnej cestnej aj príležitostnej osobnej cestnej doprave. Začiatkom 2012 sa vďaka reštrukturalizácii podarilo vyrovnať hospodárenie viacerých štátnych firiem, napríklad v železničnej doprave. Pripravuje sa ich privatizácia.

Maloobchod: V prvej polovici 2012 vláda zrušila zákaz predávať tovar pod nákladovú cenu.

Zníženie sociálnych dávok: Adresné cielenie na domácnosti s nízkym príjmom (nahradenie rôznych rodinných dávok jednou, na základe means testing), zníženie dávok farmárom, zrušenie sezónnych dávok pre ľudí pracujúcich v sezónnych odvetviach, obmedzenie dotovania dopravy pacientom.

Samosprávy: Zníženie dotácií pre regionálnu samosprávu (220 mil. eur v 2013-14), povinnosť vyrovnaných rozpočtov, monitoring hospodárenia, pokuty za odchýlky od plánu.

Obrana: Zníženie výdavkov na obranu v roku 2010 o 1,2% HDP (na úroveň 2,2%) a v roku 2011 o ďalších 0,5% HDP.

Boj proti korupcii: Intenzívnejšie využívanie elektronického obstarávania na centrálnej aj regionálnej úrovni. Ako [píše The Economist](#), v boji proti daňovým únikom už došlo k zatknutiu stoviek ľudí vrátane viacerých vplyvných aténskych podnikateľov.

Pozitívnym výsledkom ozdravného procesu je tiež radikálne zníženie primárneho deficitu verejných financií (t.j. očisteného o splátky úrokov), ktorý v rokoch 2009 až 2012 klesol približne o 9 percentuálnych bodov na úroveň 1,3% HDP. V rozhodujúcej miere sa o to zaslúžil pokles verejných výdavkov na penzie, platy v štátnej a verejnej správe a na zdravotníctvo. Najmä z dôvodu hlbšieho než očakávaného prepadu ekonomiky bol napriek významným úsporám preložený plán dosiahnuť primárny prebytok 4,5% HDP z roku 2014 na rok 2016 (s priebežným cieľom 1,5% prebytku v roku 2014). Konsolidácia v objeme 7,3%

HDP bude pokračovať aj v rokoch 2013 a 2014, pričom viac než polovicu ozdravného balíka predstavujú ďalšie úspory v dôchodkoch a mzdách vo verejnom sektore.

Napriek pokroku v reformách existujú aj tienisté stránky. Sklamáním je napríklad tempo privatizácie, keďže najmä kvôli politickej nestabilite a chýbajúcej podpore politikov došlo od decembra 2011 do mája 2013 k predaju iba troch štátnych podnikov a to IBC (International Broadcasting Corporation), štátnej lotérie a OPAP (Organizácia pre futbalové prognózy). Kvôli odkladom sa znížil odhad privatizačných príjmov z 24 mld. eur do roku 2016 na menej než 8,5 mld. eur. Situácia sa začala výrazne meniť až od septembra 2012, keď vláda vypísala viacero privatizačných tendrov.

V porovnaní s očakávaniami tiež zaostáva liberalizácia trhov tovaru a služieb. Nedostatočné je napríklad zníženie odstupného na maximálne 12 mesačných platov a zníženie výpovednej doby na 4 mesiace. Priestor na ďalšie úspory je aj pri znížení dôchodkov vo výške do 1000 eur (nielen vzhľadom na potrebu konsolidácie ale aj vzhľadom na potrebu rozložiť konsolidáciu na všetkých voličov s cieľom znížiť do budúcnosti preferovanie populizmu v politike) a určite aj pri znížení dotácie na platenie spotrebnej dane za naftu pre farmárov, ktorá klesla z 95% len na 80% dane. Horúcim adeptom na zrušenie je tiež osobitný dôchodkový fond pre zamestnancov centrálnej banky, „sociálne“ príspevky na dôchodkové odvody za inžinierov, novinárov a právnikov, ako aj mnoho ďalších neopodstatnených výsad tzv. regulovaných povolání.

Dôležitým faktorom pre kvalitu podnikateľského prostredia aj pre efektívnosť výberu daní z nehnuteľností bude zavedenie elektronického katastra do roku 2020. V súčasnosti Grécko používa register nehnuteľností v papierovej forme s mnohými nepresnosťami, ktoré následne vyvolávajú spory a zaťažujú súdy.

V záujme čo najvyššej návratnosti investície, ktorou sa Slovensko podieľa na záchrannom mechanizme pre Grécko, by naši predstavitelia mali na oficiálnej úrovni požadovať pokračovanie v reformách s dôrazom na oblasti, v ktorých je zaostávanie najväčšie. V záujme lepšej informovanosti verejnosti o zmenách prebiehajúcich v krajinách čerpajúcich pomoc by Slovensko malo požadovať aj pravidelné zverejňovanie prehľadného a detailného porovnania ukazovateľov konkurencieschopnosti týchto štátov. Oproti súčasnému stavu by tak verejnosť nemala dostávať len správy za jednotlivé štáty, ale porovnanie reformných opatrení a ukazovateľov konkurencieschopnosti za všetky štáty čerpajúce pomoc. Popis opatrení by mal byť podrobnejší, mal by obsahovať napríklad aj harmonogram predlžovania dôchodkového veku, či informácie o dĺžke odstupného pred aj po reforme a to pre každú relevantnú skupinu zamestnancov.

#### Zhrnutie – Portugalsko

V apríli 2011 Portugalsko reagovalo na politickú krízu vyvolanú opozíciou, ktorá odmietla viaceré úsporné opatrenia požiadanim o pomoc Európsku komisiu, Európsku centrálnu banku a Medzinárodný menový fond, tzv. Trojku.

V rámci balíka pomoci dohodnutého na roky 2011 – 2014 je Portugalsku prisľúbená pomoc vo výške 78 mld. EUR (52 mld. z dočasných záchranných mechanizmov EÚ a eurozóny a 26 mld. od MMF) pri úrokoch od 5.5% do 6%.<sup>4</sup> Priemerná doba splatnosti pôžičiek z dočasného eurovalu je takmer 15 rokov, napríklad splatnosť najväčšej z nich uplynie až v roku 2032.<sup>5</sup>

Finančná pomoc je podmienená úspornými opatreniami, pravidelne vyhodnocovanými Európskou komisiou. Vláda podľa šiestej správy Európskej komisie z decembra 2012 takmer vzorovo plní požiadavky Trojky. Správa vyhodnocuje 7 oblastí zahŕňajúcich 57 konkrétnych cieľov z ktorých 13 (23%) sa plní v plnom rozsahu, 35 (61%) sa plní čiastočne a 9 (16%) sa neplní resp. bolo odložených. Správa súčasne varuje pred politickými rizikami spojenými so schvaľovaním reforiem. Riziká sa potvrdili už v apríli 2013, keď ústavný súd označil za protiústavné plány zrušiť trinásť (v lete), resp. štrnásť (počas Vianoc) plat a dôchodok vo verejnom sektore<sup>6</sup>, ako aj plán znížiť nemocenské dávky a dávky v nezamestnanosti. Vláda tak musela hľadať iné možnosti na ušetrenie chýbajúcich 1,3 mld. EUR.

Napriek vzorovému plneniu reformných cieľov portugalskou vládou majú tieto opatrenia negatívny dopad na ekonomiku v krátkodobom horizonte. Problémový je najmä pokračujúci rast nezamestnanosti a pokles HDP (o 2,7% v roku 2012), čo sa odrazilo na zvýšení deficitu verejných financií zo 4,4% HDP v roku 2011 na 6,4% HDP v roku 2012 a na zvýšení verejného dlhu zo 108% HDP v roku 2011 na 124% HDP v roku 2012. Hlavne z týchto dôvodov EÚ v roku 2013 Portugalsku spolu s Írskom predĺžila splatnosť pôžičiek zo záchranných mechanizmov o sedem rokov (z 12,5 na 19,5 roka). Predĺženie splatnosti má pomôcť obom krajinám dostať sa na finančné trhy po tom, čo sa ukončí čerpanie pôžičiek zo záchranného balíka (pre Írsko k tomu dôjde koncom 2013 a pre Portugalsko v máji 2014).<sup>7</sup>

Pozitívami reforiem je najmä pokles primárneho deficitu verejných financií (t.j. po odpočítaní úrokových nákladov) zo 7% HDP v roku 2010 na 0,4% HDP v roku 2011 (hoci v roku 2012 opäť stúpol na 2% HDP) ako aj nárast konkurencieschopnosti pracovnej sily, ktorý vidno v prudkom poklese jednotkových nákladov práce ako aj v raste produktivity práce.

Tu je výber najdôležitejších zmien, ktoré už Portugalsko realizovalo (hlavným zdrojom je správa OECD s názvom „Better Policies“ series: Portugal, reforming the state to promote growth, z mája 2013):

Zvyšovanie daní: Základná sadzba DPH stúpila od januára 2011 z 21% na 23%. Portugalsko zvyšuje aj dane z príjmu napriek tomu, že tým spomedzi daňových opatrení najviac spomaľuje rast ekonomiky. Daň zo zisku firiem stúpila z 26,5% v roku 2010 na 31,5% v roku 2013, pričom daň z dividend stúpila v rovnakom

---

<sup>4</sup> Reuters, November 2013, <http://www.reuters.com/article/2011/07/06/us-portugal-bailout-idUSTRE7654KQ20110706>

<sup>5</sup> EFSF, <http://www.efsf.europa.eu/about/operations/index.htm>

<sup>6</sup> Economist, 2013. <http://www.economist.com/news/europe/21576144-court-ruling-could-force-portugal-seek-second-bail-out-constitutional-difficulties>

<sup>7</sup> Wall Street Journal, 2013. <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887323741004578418651206932778.html>

čase z 20% na 28%. Kombinovaná sadzba tak stúpila zo 41,2% v roku 2010 na 50,7% v roku 2013, čím sa Portugalsko zaradilo medzi štáty s najvyšším zdanením podnikateľov vo vyspelom svete. Od 1. januára 2013 stúpili dane z príjmu fyzických osôb. Namiesto siedmich daňových pásiem so sadzbami v rozpätí od 11,5% do 46,5% bolo zavedených päť pásiem so sadzbami od 14,5% do 48%. V pásme s najväčším počtom zamestnancov sadzba stúpila z 24,5% na 28,5%. Okrem základnej sadzby podliehajú vysoké príjmy daňovej prirážke, ktorá bola v roku 2012 vo výške 2,5% pre príjmy nad 153,300 EUR. V roku 2013 platí prirážka 2,5% pre príjmy nad 80-tisíc EUR a 5% pre príjmy nad 250-tisíc EUR. Osobitná daňová prirážka vo výške 3,5% sa uplatňuje aj pre príjem nad minimálnou mzdou. Ľudia s najvyššími príjmami tak platia sadzbu vo výške 56,5% (48%+5%+3,5%).

Reforma trhu práce: Znížila sa ochrana dlhodobých zamestnancov pred prepustením, keď výška odstupného klesla z 30-dňového platu na 20-dňový plat za každý odpracovaný rok a v roku 2013 by mala ďalej klesnúť na 12-dňový plat. Zmena sa týka len zamestnancov, ktorí nastúpili do práce po novembri 2011, títo zamestnanci navyše dostávajú k odstupnému príplatky v závislosti od ich veku.<sup>8</sup> Reforma tiež zaviedla 12-mesačný strop pre výšku odstupného, pred reformou horný strop neexistoval. Maximálna dávka v nezamestnanosti klesla z 1257,66 EUR na 1048,05 EUR, maximálna doba poberania dávky klesla z 38 na 18 mesiacov (minimálna doba ostala 9 mesiacov), pričom dávky v nezamestnanosti vyplácané po šiestich mesiacoch klesli o 10%.

Reforma verejnej správy: Od roku 2011 nebolo možné do štátnej správy prijímať nových zamestnancov, platy v štátnej správe boli obmedzené cez ich progresívne krátenie od roku 2011: o 3,5% pre základný mesačný príjem do 1500 EUR, platy nad 1500 EUR boli krátené až do výšky 10%. Pracovný týždeň v štátnej správe sa predĺžil z 35 na 40 hodín týždenne.

Reforma dôchodkového systému: Starobné dôchodky nad 250 EUR mesačne sú zmrazené od roku 2011. Dôchodky nad 660 EUR mesačne boli znížené o 10%. Dôchodky nad 1350 EUR podliehajú „solidárnej dani“ od 3,5% do 40%. Nezdaniateľná časť dôchodku sa znížila zo 6,000 EUR na 4,104 EUR ročne. Boli uvedené postihy za odchod do predčasného dôchodku a zvýšené odmeny za neskorý odchod do dôchodku, do roku 2014 bola možnosť odísť do predčasného dôchodku úplne zrušená.

PPP projekty: Portugalsko v minulosti financovalo veľké verejné investície, najmä výstavbu diaľnic, cez tzv. PPP projekty a s podielom cez 10% HDP sa stalo svetovým lídrom v ich využívaní. Hlavnou motiváciou bola snaha obísť verejné financie, čím došlo k skrytému zadĺženiu krajiny. Po vypuknutí krízy vláda začala mať problémy so splácaním PPP projektov. Pod tlakom Trojky Portugalsko zaradilo viaceré projekty do verejnej bilancie a postupne ich reštrukturalizuje vrátane razantného znižovania splátok.

Podpora hospodárskej súťaže: V roku 2012 vstúpila do platnosti reforma hospodárskej súťaže, ktorá zahŕňa vytvorenie špecializovaného súdu dozerajúceho na konkurenčné prostredie s primárnym poslaním vyhodnocovať podnety z porušenia férovej súťaže. Pokračuje aj rozsiahla liberalizácia regulovaných profesií. Od februára 2013 platí nový zákon o pracovných zmluvách v prístavoch, ktorý výrazne znižuje platové náklady a odstraňuje obmedzenia optimalizácie pracovných zmlúv.

---

<sup>8</sup> [Portugal lowers redundancy payments to 12 days per year worked](#), Englishnews, 2012.



Privatizácia: Plánovaná privatizácia zahŕňa železničnú dopravu (nákladná doprava v roku 2013), energetiku, banky, leteckú dopravu (už prebehla vo februári 2013), štátnu poštu (v druhej polovici 2013), štátnu vodárenskú spoločnosť a verejnú dopravu v Lisabone a Porte.

Napriek reformám patrí medzi slabiny portugalskej ekonomiky stále málo pružná pracovnoprávna legislatíva a vysoké daňové zaťaženie príjmu z práce. Aj z uvedeného prehľadu je zrejmé, že priestor na ďalšie reformy je veľký. Znižovanie odstupného by sa napríklad nemalo týkať len nových zamestnancov, rezervy sú tiež v skrátaní maximálnej výšky odstupného či maximálnej doby poberania dávky v nezamestnanosti, v zrušení 13. a 14. dôchodkov aj platov vo verejnej správe a v znížení priamych daní.

Veľkou slabinou je monitoring ekonomických a sociálnych zmien v Portugalsku, nakoľko zverejnené dokumenty vrátane hodnotiacich správ Európskej komisie nie sú dostatočne podrobné. Uvedený monitoring sme preto museli vyskladať z množstva rozličných zdrojov. Pre verejnosť, od ktorej sa v konečnom dôsledku požadujú peniaze na záchranu zadlžených štátov, je pritom kľúčové, aby mala prehľad o prebiehajúcich zmenách a aby si tak vedela vytvoriť názor na efektívnosť použitia záchranných zdrojov. Inak sa zvyšuje riziko, že neinformovaná verejnosť v budúcnosti pomoc poskytnúť odmietne a to aj v prípade, že by táto pomoc bola pre Slovensko či iné štáty eurozóny efektívna.

## Zhrnutie - Írsko

Írsko v novembri 2010 oficiálne požiadalo o finančnú pomoc z Eurovalu. Dôvodom bol prudký nárast verejného dlhu po tom, čo írsku vláda zachraňovala banky postihnuté prasknutím cenovej bubliny na realitnom trhu (znárodnené boli štyri írské banky: Allied Irish Banks PLC, Anglo Irish Bank Corp., Irish Nationwide Building Society a EBS Building Society<sup>9</sup>). Na rozdiel od Grécka a Portugalska sa teda Írsko nedostalo do problémov kvôli zlému hospodáreniu s verejnými financiami, ale kvôli kríze v bankovom sektore.

V rámci balíka pomoci dohodnutého na roky 2010 až 2013 je Írsku prisľúbená pomoc vo výške 67,5 mld. EUR (45 mld. z dočasných záchranných mechanizmov EÚ a eurozóny a 22,5 mld. EUR od MMF). Priemerná úroková sadzba, ktorú Írsko zaplatí za pôžičky je vo výške 5,8%<sup>10</sup>. Splatnosť poslednej pôžičky je naplánovaná na 18. mája 2042, priemerná maturita pôžičiek je 21 rokov.<sup>11</sup> Írsku spolu s Portugalskom bola v apríli 2013 predĺžená priemerná doba splatnosti o 7 rokov, aby týmto krajinám bol uľahčený návrat na finančné trhy.<sup>12</sup>

Desiata správa Európskej komisie<sup>13</sup> potvrdzuje, že Írsko si vzorovo plní požiadavky Trojky. Koniec tranží z Eurovalu v Írsku je naplánovaný na rok 2013 a tak sa Írsko stáva prvým reálnym príkladom, či ozdravné programy fungujú. Správa obsahuje vyhodnotenie 26 konkrétnych cieľov, z ktorých 25 (96%) sa plní v plnom rozsahu a iba 1 (4%), dosiahnuť kapitálový pomer tzv. capital ratio v bankách na úrovni 12%, sa neplní. Írsko je od roku 2012 schopné čiastočne financovať svoje verejné výdavky aj dlhodobými pôžičkami na finančných trhoch, čo ich robí najúspešnejšou krajinou spomedzi zachraňovaných štátov. Napriek tomu pre dlhodobú fiškálnu konsolidáciu budú potrebné reformy aj po roku 2013.

V porovnaní s Gréckom a Portugalskom malo Írsko podstatne lepšiu východiskovú pozíciu vo viacerých štrukturálnych ukazovateľoch. Príkladmi sú: nízke daňové a odvodové zaťaženie príjmu v rámci krajín OECD, veľmi dobré postavenie v rámci World Bank rebríčka Doing Business a tiež rebríčka konkurencieschopnosti Svetového ekonomického fóra, nulové náklady na založenie firmy, nízke výdavky na sociálne dávky a dôchodky v pomere k HDP a takisto aj výpovedná lehota a výška odstupného patria v Írsku medzi najnižšie spomedzi krajín čerpajúcich pomoc.

Finančná pomoc Írsku bola podmienená ozdravnými opatreniami v objeme 15 mld. EUR, čiže približne 9% HDP. Tu je výber najdôležitejších zmien, ktoré už Írsko realizovalo:

Daňová reforma:

- Zvýšenie DPH z 21% na 23%.

---

<sup>9</sup> WSJ, 2010, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704278404576037060729502914.html>

<sup>10</sup> Bloomberg, 29.11.2010, <http://www.bloomberg.com/news/2010-11-29/irish-to-pay-5-8-for-bailout-as-taxes-senior-debt-protected.html>

<sup>11</sup> EFSF, 2013, <http://www.efs.europa.eu/about/operations/index.htm>

<sup>12</sup> Bloomberg, 2013, <http://www.bloomberg.com/news/2013-04-10/irish-portuguese-loans-should-be-extended-7-years-troika-says.html>

<sup>13</sup> Economic Adjustment Programme for Ireland – Spring 2013 Review, European Commission, July 2013, [http://ec.europa.eu/economy\\_finance/publications/occasional\\_paper/2013/pdf/ocp154\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2013/pdf/ocp154_en.pdf)

- Zavedenie dane z nehnuteľností vo výške 0,18% do hodnoty 1 mil. EUR, nehnuteľnosti nad túto hranicu budú zdanené 0,25% sadzbou. Od roku 2012 bol dočasne zavedený jednorazový ročný poplatok za každé bydlisko (residential household), resp. obývaný pozemok vo výške 100 EUR, tzv. „Site Value Tax“. Postupne, ako sa budú hodnoty majetkov počas nasledujúcich rokov ziskávať, jednorazový poplatok sa zmení na poplatok odvíjajúci sa od hodnoty nehnuteľnosti. Predpokladá sa progresivita medzi hodnotou majetku a výškou poplatku.
- Zvýšenie spotrebných daní na cigarety, alkohol, motorové a tuhé palivá. Zvýšenie dane na autá o 10%.
- Zvýšenie celkového daňového zaťaženia príjmu cez nižšie uplatniteľné daňové kredity.
- Zavedenie jednotnej 1% dane z objemu predaja nehnuteľností do 1 mil. EUR, nad túto hranicu bude uplatňovaná 2% daň z objemu transakcie.
- Obmedzenie R&D daňového kreditu zvýšením základu (zo 100-tisíc EUR) výnimky pre prvú investíciu. Na získanie kreditu tak budú mať nárok len vyššie (nad 200-tisíc EUR) investície.

Reforma sociálneho systému: Zníženie prídavkov na tretie a štvrté dieťa. Prídavky na tretie dieťa klesá o 19 EUR zo 167 EUR na 148 EUR mesačne. Prídavok na štvrté dieťa klesá o 17 EUR zo 177 EUR na 160 EUR mesačne.

Reforma verejnej správy: Rozpočet na rok 2013 znižuje počet pracovníkov verejnej správy približne o 8% (z 312-tisíc na 287-tisíc). Do roku 2013 boli zmrazené platy vo verejnej správe.

Reforma trhu práce: Zmrazenie hodinovej minimálnej mzdy od júla 2007 na úrovni 8,65 EUR/h. V roku 2011 dočasné zníženie hodinovej minimálnej mzdy o 1 euro na 7,65 EUR/h. Podpora zamestnávania dlhodobo nezamestnaných - zamestnávateľia, ktorí zamestnajú pracovníka z registra nezamestnaných, budú poberať po dobu dvoch rokov platbu 96 EUR týždenne na ľudí, ktorí boli nezamestnaní viac ako 24 mesiacov a 72 EUR týždenne na ľudí, ktorí boli nezamestnaní od 12 do 24 mesiacov.

Reforma školstva: Jednorazový poplatok za registráciu v treťo-stupňovom vzdelávaní vo výške 1500 EUR bude nahradený ročným školným vo výške 2000 EUR alebo 200 EUR pre účastníkov v profesionálnych vzdelávacích centrách. Vláda sa zaviazala postupne školné zvyšovať na 2500 EUR v školskom roku 2013-2014, 2750 EUR v školskom roku 2014-2015 až na 3000 EUR v školskom roku 2015-2016.

Dôchodková reforma: Vek odchodu do dôchodku bude postupne zvyšovaný na 66 rokov v roku 2014, 67 rokov v roku 2021 až na 68 rokov v roku 2028. Dôchodky ľudí, ktorí pracovali vo verejnej správe, boli znížené o 4%. Dotovanie koncesionárskych poplatkov a cestovania zadarmo pre dôchodcov bude do roku 2014 zmrazené na úrovni z roku 2010.

Reforma zdravotníctva: Súčasný 50 centový poplatok za predpis (za každý liek) stúpne na 1,50 EUR. Zvýšenie sumy, ktorú pacienti zaplatia mesačne za lieky predtým, ako náklady pokryje štát zo 132 EUR na 144 EUR.

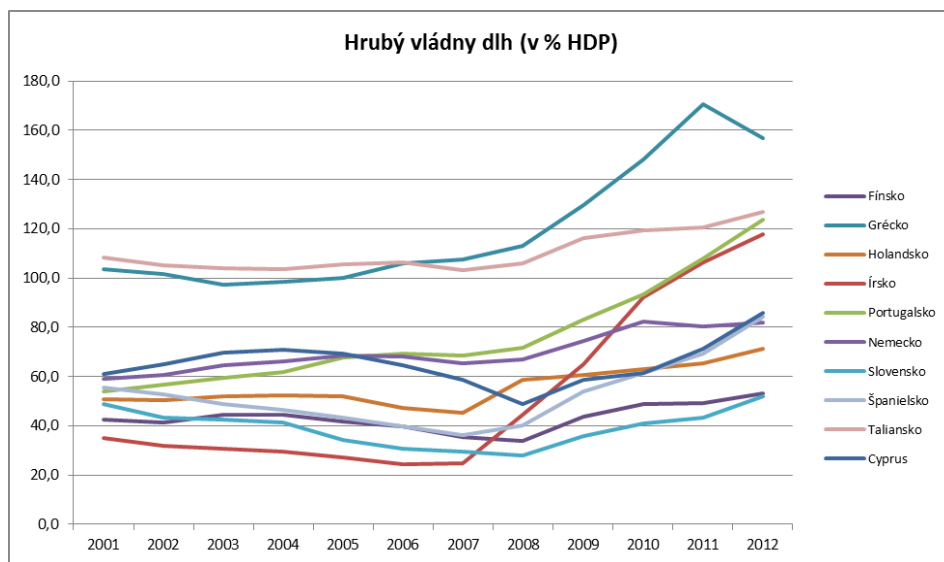
## Prehľad ukazovateľov a ozdravných opatrení

### Hrubý vládny dlh

GRÉCKO: Hrubý vládny dlh Grécka sa v rokoch 2001 až 2007 pohyboval v intervale od 97 % do 107 % HDP a v rokoch 2002 až 2004 dokonca došlo k nepatrnému poklesu zadlženosti. Po prepuknutí krízy dlh začal rásť druhým najrýchlejším tempom v skupine sledovaných krajín<sup>14</sup> z úrovne 107,4 % v roku 2007 na úroveň 170,6 % v roku 2011. V roku 2012 verejný dlh Grécka klesol na 156,9% HDP a to vďaka odpisu 75% pohľadávok súkromných veriteľov. Rekord v náraste dlhu od prepuknutia krízy drží Írsko: 24,8% v roku 2007 a 117,6% v roku 2012.

PORTUGALSKO: Hrubý vládny dlh Portugalska sa pohyboval v rozmedzí od 53% do 69% v rokoch 2001 až 2007 a z roka 2006 na rok 2007 dokonca došlo k nepatrnému poklesu zadlženosti. Po prepuknutí krízy začal dlh rásť vysokým tempom zo 68,4% v roku 2007 až na úroveň 123,6% v roku 2012 s najrýchlejším nárastom práve v roku 2012, kedy dlh stúpol o 15,5%.

ÍRSKO: Od roku 2007, kedy bol írsky hrubý vládny dlh vo výške 24,8% HDP, dlh začal rapídne stúpať až na 92,2% HDP v roku 2010. Hlavnými dôvodmi bolo prasknutie bubliny na realitnom dlhu, kríza v bankovom sektore a prevzatie dlhu bánk centrálnou vládou. Od príchodu Trojky rástol dlh pomalšie, v roku 2012 dosiahol 117,6% HDP a za prvý kvartál 2013 125,1% HDP.



Zdroj: Eurostat

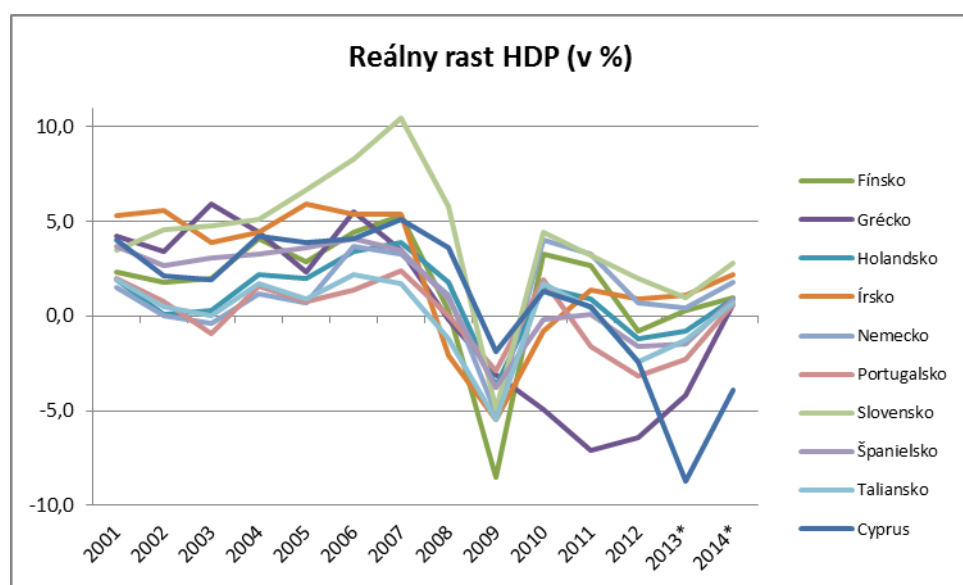
<sup>14</sup> Pre účely tejto analýzy sme sledovali nasledovné krajiny: Fínsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Nemecko, Portugalsko, Slovensko, Španielsko a Taliansko.

## Vývoj HDP

**GRÉCKO:** Po prepuknutí krízy sa Grécko dostalo do ekonomickej recesie, ktorá trvá dodnes. HDP Grécka klesá nepretržite už od roku 2008, pričom v roku 2012 klesol o 6,4% a aj v roku 2013 sa očakáva pokles o 4,2%. K miernemu rastu o 0,6% by malo dôjsť až od roku 2014.

**PORTUGALSKO:** Po prepuknutí krízy sa portugalská ekonomika sústavne prepadala (až na rok 2010 v ktorom rástla tempom 1,9%) s predpokladaným poklesom ekonomiky o 2,3% v roku 2013. K obratu by malo dôjsť v druhej polovici roku 2013, pričom rast HDP sa začne zrýchľovať až v roku 2014.

**ÍRSKO:** Írska ekonomika bola v rokoch 2007 až 2009 v recesii. Od roku 2011 sa ako jediná spomedzi zachraňovaných štátov vrátila k rastu (1,4% v roku 2011 a 0,9% v roku 2012). Predpokladaný rast na roky 2013 a 2014 je 1,1% a 2,2% HDP.



Zdroj: Eurostat

\* predpovede

## Deficit verejných financií

Na posúdenie konsolidačného úsilia vlády je vhodné pozrieť sa na vývoj štrukturálnej primárnej bilancie, t.j. bilancie po očistení o vplyv hospodárskeho cyklu, jednorazové a dočasné opatrenia ako aj o splátky úrokov. Nasledujúca tabuľka dokumentuje enormné úsilie Grécka, ktoré znížilo takto očistené záporné saldo približne o 15% v rokoch 2009-2012. Významne klesli výdavky na penzie, platy v štátnej a verejnej správe a výdavky na zdravotníctvo. V Portugalsku klesol deficit v rovnakom období takmer o 8% a v Írsku a Španielsku približne o 6% HDP.

### Štrukturálna primárna bilancia

	2009	2010	2011	2012 (e)	2013 (p)	2014 (p)	2015 (p)	2016 (p)
Grécko	-13.6%	-6.1%	-1.2%	+2.1%	+4.3%	+5.2%	+5.6%	+6.1%

Portugalsko	-6.8%	-6.9%	+0.1%	+1.0%	+0.9%	+1.8%	+2.8%	+2.9%
Írsko	-8.9%	-6.2%	-4.3%	-2.9%	-1.3%	+0.7%	+2.2%	+2.3%
Španielsko	-8.9%	-6.9%	-5.7%	-2.6%	-1.2%	-1.8%	-1.7%	-1.7%

Zdroj: MMF, Fiscal Monitor, apríl 2013

(e) – očakávanie, (p) – projekcia

GRÉCKO: Najmä vďaka úsporám Grécko znížilo primárny schodok verejných financií (očistený o splátky úrokov) z 10,5% HDP v roku 2009 na 1,3% HDP v roku 2012 (po odpočítaní jednorazových výdavkov na podporu bankového sektora, ktoré dosiahli 4,4% HDP v roku 2012). Plán dosiahnuť primárny prebytok 4,5% HDP v roku 2014 bol preložený na rok 2016 (s priebežným cieľom 1,5% prebytku v roku 2014). Celkový deficit (vrátane úrokových splátok a jednorazových výdavkov na záchranu bánk) dosiahol v roku 2012 10% HDP. Konsolidačné opatrenia naplánované v Grécku na roky 2013 a 2014 predstavujú 13,5 mld. eur (7,3% HDP), z toho 9,4 mld. eur resp. 5,1% HDP v roku 2013 a ďalšie 4 mld. eur v roku 2014. Väčšina bude na strane výdavkov, pričom úspory v dôchodkoch (zníženie dôchodkov, predĺženie dôchodkového veku) a mzdách predstavujú viac než polovicu balíka.

Ozdravný balíček v Grécku 2013-2014 (kumulatívny fiškálny dopad v % HDP)

Oblasť	2013	2014
Verejná správa	0,1	0,3
Samospráva	0,0	0,1
<b>Mzdy</b>	<b>0,6</b>	<b>0,7</b>
<b>Dôchodky</b>	<b>2,6</b>	<b>2,8</b>
Sociálne dávky	0,1	0,2
<b>Zdravotníctvo</b>	<b>0,2</b>	<b>0,6</b>
Obrana	0,2	0,2
Vzdelávanie	0,0	0,1
Štátne podniky	0,1	0,2
Verejné investície	0,1	0,2
<b>Daňový systém</b>	<b>0,9</b>	<b>1,9</b>
Spolu	5,1	7,2

Zdroj: [The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review](#), European Commission, December 2012

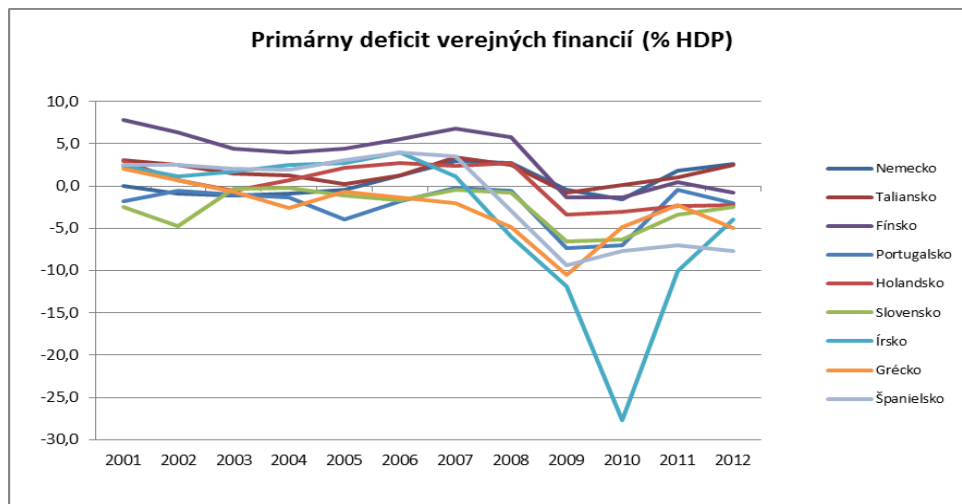
Ozdravný balíček v Grécku 2013-2014 (v mil. eur)

	2013	2014	Spolu
Výdavky	8899	2349	11248
Príjmy	457	1693	2149
Pomer	19:1	1,4:1	5:1

Zdroj: [The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review](#), European Commission, December 2012

PORTUGALSKO: Primárna bilancia je dlhodobo v záporných číslach. Deficit verejných financií očistený o splátky úrokov klesol zo 7% HDP v roku 2010 na 0,4% HDP v roku 2011 a potom stúpol na 2% HDP v roku 2012 (resp. na 1,6% HDP po odpočítaní jednorazových výdavkov na záchranu bánk). Celkový deficit dosiahol v roku 2012 6,4% HDP, plán na rok 2013 bol revidovaný zo 4,5% HDP na 5,5% HDP. Objem konsolidačných opatrení v roku 2010 bol vo výške 4,3% HDP, v roku 2011 až 6% HDP a v roku 2012 vo výške 3,9% HDP. Z týchto objemov jednorazové ozdravné opatrenia tvorili v roku 2010 (pred príchodom Trojky) 3% HDP a v roku 2011 1% HDP. Štátny rozpočet ráta v roku 2013 s konsolidáciou verejných financií cez príjmovú stranu (80% objemu opatrení) a výdavkovú stranu (20% opatrení). Na výdavkovej strane ide o ďalšie škrt platov vo verejnom sektore, zníženie výdavkov na sociálne dávky a dotácie pre zdravotníctvo, obmedzenie spotreby verejných inštitúcií a zníženie investícií. Na príjmovej strane vláda plánuje reformy v daňovej oblasti.

ÍRSKO: Primárna bilancia je v záporných číslach od roku 2008, pričom prepád bol v rokoch 2009-2011 najmä v dôsledku záchran bank dvojciferný. V roku 2012 dosiahol primárny deficit 3,9% HDP a celkový deficit 7,6% HDP.



Zdroj: Eurostat

### **Príklady plánovaných úsporných opatrení – Grécko**

#### **Dôchodkový systém**

- V dôsledku predlžovaniu dôchodkového veku a zníženiu dôchodkov sa očakáva úspora viac než 5 mld. eur (2,8 % HDP) v rokoch 2013-14

#### **Verejná správa**

- V dôsledku prepúšťania a znižovania platov sa majú v rokoch 2013-14 znížiť výdavky na platy vo verejnej správe o 1,3 mld. Eur (0,7% HDP)

#### **Zdravotníctvo**

- V rokoch 2013 a 2014 sa čaká pokles verejných výdavkov v zdravotníctve o 1,4 mld. eur (0,6 % HDP), z toho dve tretiny vo výdavkoch na lieky.

**Zníženie prevádzkových a kapitálových výdavkov vlády**

- V rokoch 2013-14 sa očakávajú úspory na prevádzkových nákladoch za 400 mil. eur (0,2% HDP) a na kapitálových výdavkoch za 300 mil. eur. Súčasťou úspor je zníženie bežných výdavkov mimo miezd o 25% a zníženie výdavkov na externých zamestnancov v školstve.

**Zníženie výdavkov na obranu**

- V rokoch 2000-09 boli ako % HDP najvyššie v EÚ (3,9% v roku 2009)
- V roku 2010 zníženie výdavkov na obranu o 1,2% HDP na 2,2% a ďalších 0,5% HDP v roku 2011
- Úspora 404 mil. eur (0,2% HDP) v 2013-14
- Zníženie výdavkov na verejné obstarávanie, zatváranie armádnych základní, zníženie počtu prijatých študentov do armádnej akadémie

**Úspory v štátnych firmách**

- Začiatkom 2012 sa vďaka reštrukturalizácii podarilo vyrovnať hospodárenie viacerých štátnych firiem, napríklad v železničnej doprave
- Platí nový systém monitorovania a vynucovania úspor od 2013. Očakávaná úspora vo výdavkoch je 500 mil. eur (0,3% HDP) v 2013-14.

**Zníženie sociálnych dávok s výnimkou penzií**

- 400 mil. eur (0,2% HDP) v 2013-14
- Adresné ciele na domácnosti s nízkym príjmom (nahradenie rôznych rodinných dávok jednou, na základe means testing), zníženie dávok farmárom, zrušenie sezónnych dávok pre ľudí pracujúcich v sezónnych odvetviach, obmedzenie dotovania dopravy pacientom, atď.

**Zníženie dotácií**

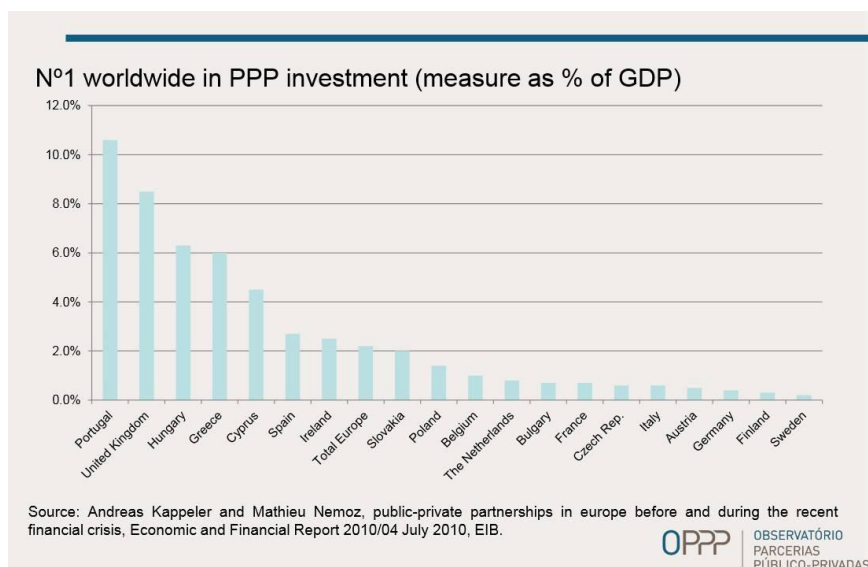
- Zníženie dotácií mimo všeobecnej vlády, napr. dotácií verejných služieb (212 mil. eur od 2014)
- Zníženie dotácií pre regionálnu samosprávu (220 mil. eur v 2013-14), povinnosť vyrovnaných rozpočtov, monitoring hospodárenia, pokuty za odchýlky od plánu

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

**PPP projekty**

Štáty čerpajúce pomoc z eurovalu patria medzi najväčších investorov do projektov verejno-súkromného partnerstva (Public-Private Partnership, tzv. PPP projekty). Svetovým lídrom je Portugalsko, kde PPP projekty tvoria viac než 10% HDP. Hlavnou motiváciou pre PPP projekty tu pritom bola namiesto zvyšovania efektívnosti snaha obísť verejné financie, čím došlo k skrytému zadlženiu krajiny. Zdroj: <http://www.oecd.org/gov/budgeting/49945426.pdf>





**PORTUGALSKO:** Portugalsko financovalo veľké štátne zákazky cez PPP projekty (najmä diaľnice od roku 1998) čo má za následok negatívny vplyv na verejné financie. Po vypuknutí krízy vláda začala mať problémy so splácaním PPP projektov, celkové nedoplatky sa dostali na úroveň 1,9% HDP do decembra 2012. Pod tlakom Trojky Portugalsko zaradilo viaceré projekty do verejnej bilancie a postupne ich reštrukturalizuje. Výdavky spojené s PPP projektmi by sa mali v roku 2013 znížiť o 250 mil. EUR a v roku 2014 o 400 mil. EUR, najmä vďaka prehodnoteniu úrovne služieb, optimalizácii výberu mýta a znižovaniu návratnosti pre súkromných investorov.

### Finančný sektor

**GRÉCKO:** Vďaka medzinárodnej pomoci sa podarilo udržať stabilitu (solventnosť aj likviditu) finančného sektora a to aj napriek závažným negatívnym vplyvom akým bol napríklad vysoký podiel zlých úverov, odpis dlhu súkromného sektora a masívny odliv vkladov. Pokračuje ozdravovanie finančného sektora vrátane rekapitalizácie v objeme 50 mld. EUR a fúzií. Spomedzi štyroch najväčších bánk sa dvom (National Bank of Greece, Alphabank) podarilo získať viac než 10% zdrojov z celkovej sumy rekapitalizácie zo súkromných zdrojov, čo bolo podmienkou, aby banka nebola znárodnená. Podľa predbežných údajov by sa to malo podariť aj banke Pireaus. Naopak banke Eurobank sa to nepodarilo a bude znárodnená.

**ÍRSKO:** Po prasknutí realitnej bubliny a následnom vypuknutí bankovej krízy írská vláda znárodnila štyri banky: Allied Irish Banks PLC, Anglo Irish Bank Corp., Irish Nationwide Building Society a EBS Building Society.<sup>15</sup>

### Privatizácia

**GRÉCKO:** Privatizácia bola doteraz sklamaním. Napriek vypísaniu viacerých privatizačných tendrov došlo od decembra 2011 do mája 2013 k uzavretiu iba 3 úspešných transakcií a to predaja IBC (International Broadcasting Center), štátnej lotérie a OPAP (Organizácia pre futbalové prognózy). Naďalej pokračuje

<sup>15</sup> WSJ, 2010, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704278404576037060729502914.html>

príprava aktív na privatizáciu. Väčšina štátnych podnikov bola presunutá do privatizačného fondu. Kvôli odkladom sa znížil odhad privatizačných príjmov v roku 2013 z 8,5 mld. eur na 2,6 mld. Eur (ani ten však zrejme nebude naplnený kvôli zatiaľ neúspešnej privatizácii plynární), resp. z 24 mld. eur do roku 2016 na 8,5 mld. eur. Plánuje sa napríklad predaj lietadiel Airbus, plynární, vodárenských spoločností, pošty, rafinérie, elektrární, baní a hutníctva, železníc, kasína, aténskeho letiska, prístavov, zásobníkov plynu, tisíce nehnuteľností, atď.

Očakávané kumulatívne príjmy z privatizácie od roku 2012 (v mld. eur)

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0,1	2,6	4,5	6,5	8,5	10,9	14,2	17,8	22,0

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

PORTUGALSKO: Plánovaná privatizácia by sa okrem železničnej dopravy, energetického sektora a bankového sektora mala rozšíriť aj na leteckú dopravu. V druhej polovici roku 2013 je plánovaná privatizácia štátnej pošty (CCT) a reštrukturalizácia štátnej vodárenskej spoločnosti *Aguas de Portugal*. Na privatizáciu je pripravená verejná doprava v Lisabone a Porte, nákladná železničná spoločnosť *CP Carga* je na predaj v roku 2013 a privatizácia leteckého dopravcu *ANA* bola uzavretá vo februári 2013.

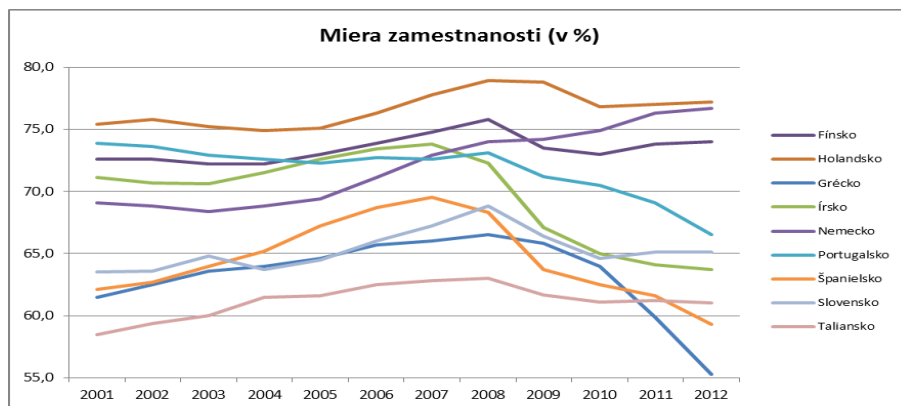
ÍRSKO: Najvýraznejší posun v predaji štátneho majetku nastal v Bord Gais Energy (BGE), štátny dodávateľ plynu a elektriny, ktorý oznámil zámer predat' svoj 50%-ný podiel v dvoch medzinárodných mýtnych spoločnostiach vo Veľkej Británii a Španielsku. Ďalej je pripravovaný predaj štátnej firmy Coillte, ktorej úlohou je investovanie do obnoviteľných zdrojov energie ako aj správa lesov. Štát takisto plánuje predat' svoj 25%-ný podiel v leteckej spoločnosti Aer Lingus. Tieto prostriedky štát plánuje použiť na zníženie dlhu a investície podporujúce rast ekonomiky.

### Zamestnanosť

GRÉCKO: Ekonomická recesia urýchlila zadlžovanie Grécka a spôsobila výrazný pokles už aj dovtedy nízkej zamestnanosti na úroveň 55,3% v roku 2012 (najnižšia v skupine sledovaných krajín).

PORTUGALSKO: Od vypuknutia finančnej krízy miera zamestnanosti postupne klesala zo 73,1% v roku 2008 až na úroveň 66,5% v roku 2012.

ÍRSKO: Podobne ako v ostatných krajinách aj v Írsku zamestnanosť najviac utrpela po prepuknutí krízy a z roku 2008 na rok 2009 sa prepadla o viac ako 5 percentuálnych bodov na úroveň 67,1% v roku 2009. Zamestnanosť naďalej klesala aj po kríze až na úroveň 63,7% v roku 2012.



Zdroj: Eurostat

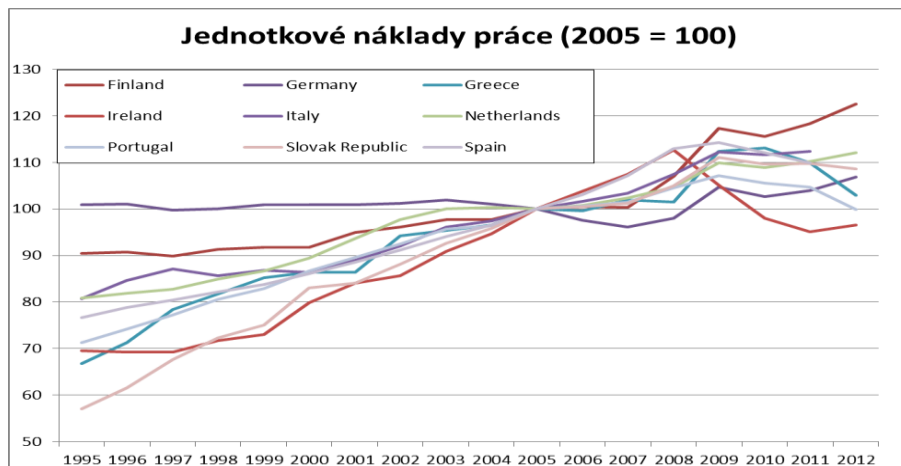
### Konkurencieschopnosť pracovnej sily

Pri posudzovaní konkurencieschopnosti krajín je vhodné sledovať vývoj jednotkových nákladov práce (merané ako podiel nákladov na prácu a reálneho produktu) ako aj produktivitu práce (meraná ako podiel reálneho produktu a počtu odpracovaných hodín, prípadne počtu pracujúcich). Spomedzi sledovaných krajín rástla produktivita práce od roku 1995 najpomalšie v Taliansku a Španielsku.

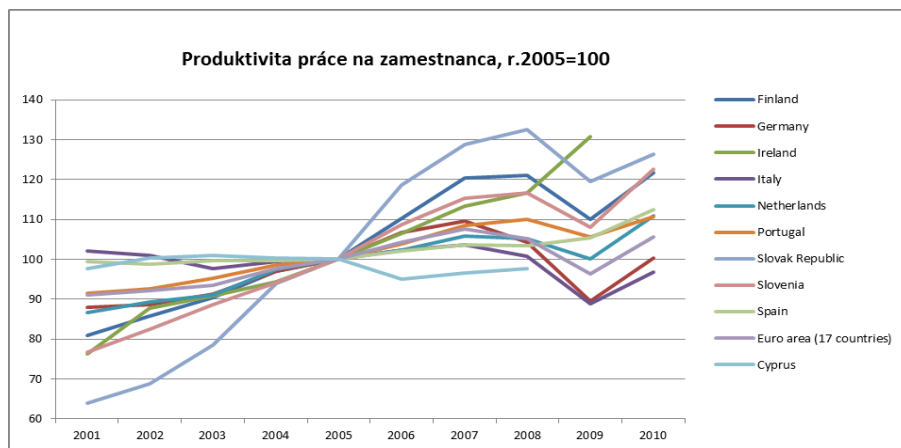
**GRÉCKO:** Vplyvom reformy trhu práce sa významne zvýšila konkurencieschopnosť pracovnej sily meraná cez jednotkové náklady práce, zrejme tak bude splnený cieľ znížiť ich v súkromnom sektore o 15% v rokoch 2012-14. Produktivita práce v roku 2012 vzrástla po predchádzajúcom trojročnom poklese.

**PORTUGALSKO:** Jednotkové náklady práce klesli z úrovne 107,09 v roku 2009 (index 2005 = 100) na 99,84 v roku 2012. Produktivita práce od roku 2010 postupne rastie. V roku 2013 by mala mierne klesnúť najmä kvôli negatívnym dopadom reforiem, neskôr by mala znova rásť.

**ÍRSKO:** Jednotkové náklady práce po kríze vytrvalo klesajú a to z úrovne 112,62 v roku 2008 (index 2005 = 100) na 96,59 v roku 2012. Produktivita práce po vypuknutí krízy rapídne stúpala a to z úrovne 116,58 v roku 2008 na 134,95 v roku 2009.



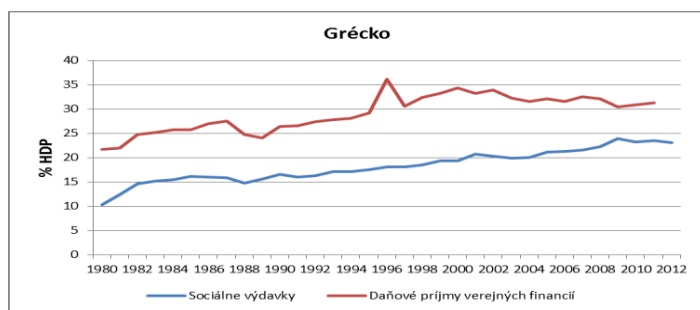
Zdroj: OECD



Zdroj: OECD

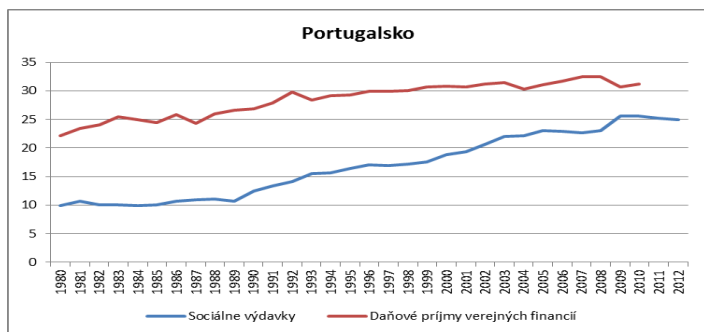
### Verejné výdavky

GRÉCKO: Po kríze sa gréckej vláde podarilo mierne znížiť verejné výdavky z úrovne 54 % HDP v roku 2009 na 51,8 % v roku 2011. V roku 2012 znova stúpili na 54,8% HDP (zrejme kvôli jednorazovým výdavkom na ozdravenie finančného sektora), čo je po Fínsku druhá najvyššia úroveň spomedzi sledovaných krajín. Jednou z hlavných príčin je budovanie sociálneho štátu na dlh, keď sociálne výdavky Grécka rástli najmä po roku 2000 rýchlejšie ako daňové príjmy verejných financií. Ďalším problémom sú vysoké mzdy vo verejnom sektore, keď Grécko vykazuje výdavky na verejných zamestnancov vo výške 12,5 % HDP (rok 2012), čo je druhá najvyššia úroveň v skupine, zatiaľ čo zamestnanosť vo verejnom sektore je tretia najnižšia v skupine (29,6 %; menšiu zamestnanosť má len Portugalsko a Slovensko).



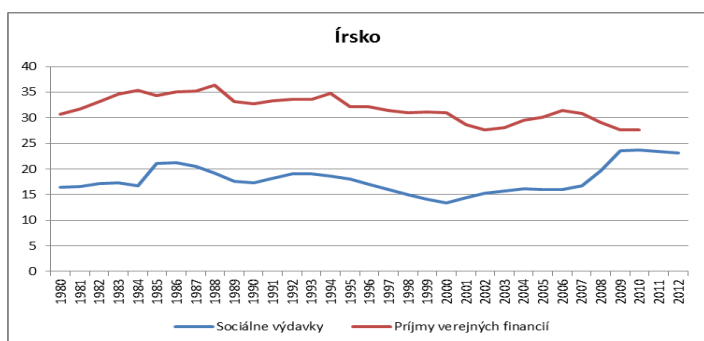
Zdroj: OECD

PORTUGALSKO: Po kríze portugalské výdavky naďalej stúpali až na 51,3% v roku 2010 odkedy začali mierne klesať najprv na 49,4% v roku 2011 a potom na 47,4% v roku 2012. Jednou z príčin dlhovej krízy je pravdepodobne dlhodobo rýchlejší rast sociálnych výdavkov v porovnaní s rastom daňových príjmov.



Zdroj: OECD

ÍRSKO: Po kríze dosiahli výdavky verejných financií najvyššiu úroveň v roku 2010 na úrovni 66,1% HDP. Od roku 2011 klesajú až dosiahli úroveň 42,1% HDP v roku 2012.



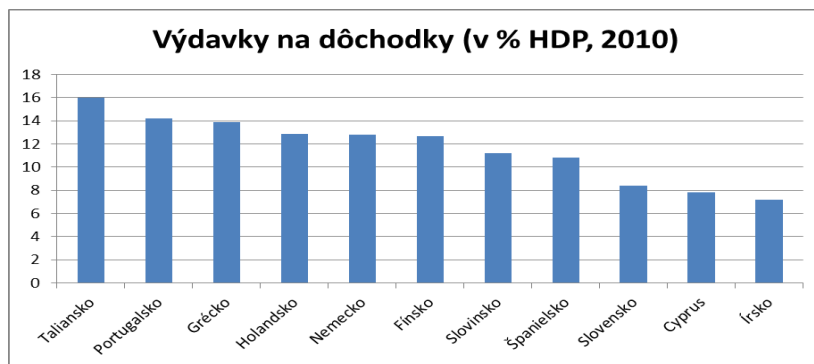
Zdroj: OECD

### Dôchodkový systém

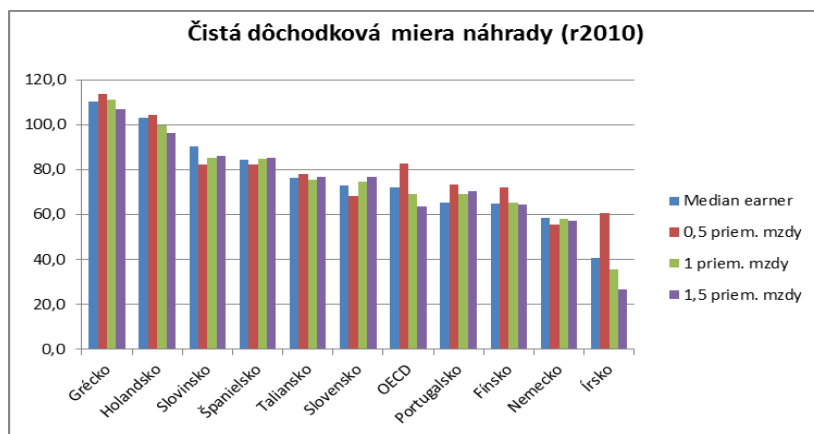
GRÉCKO: Vážnym problémom Grécka sú dôchodky, na ktoré vynaložilo v roku 2010 13,9 % HDP (tretia najvyššia úroveň v skupine, hneď po Taliansku a Portugalsku). Príčinou môže byť nadpriemerne vysoký počet ľudí nad 65 rokov (29,1%, čo je 3. najvyšší podiel v skupine, hneď po Taliansku a Nemecku), ale najmä vysoká miera náhrady príjmu na dôchodku, ktorá je najvyššia v skupine (čistá dôchodková miera náhrady pri priemernej mzde je 111,2%). Pri zohľadnení všetkých parametrov dôchodkového systému je celkový príjem jednotlivca (muža) od štátu počas dôchodku v Grécku tretí najvyšší v skupine (528 000 USD), dokonca vyšší ako v Nemecku (466 000 USD). Finančnú neudržateľnosť dôchodkového systému Grécko riešilo zásadnou reformou v roku 2010 a následne aj v roku 2012.

PORTUGALSKO: Jedným z najväznejších problémov Portugalska sú výdavky na dôchodky. Tie predstavovali 14,2% HDP v roku 2010, čo je druhá najvyššia úroveň spomedzi sledovaných krajín. Problémom je najmä počet ľudí nad 65 rokov, ktorý je na úrovni 28,3% vysoko nad priemerom krajín OECD (23,6%) ako aj pretrvávajúca prax vyplácania 13. a 14. dôchodkov.

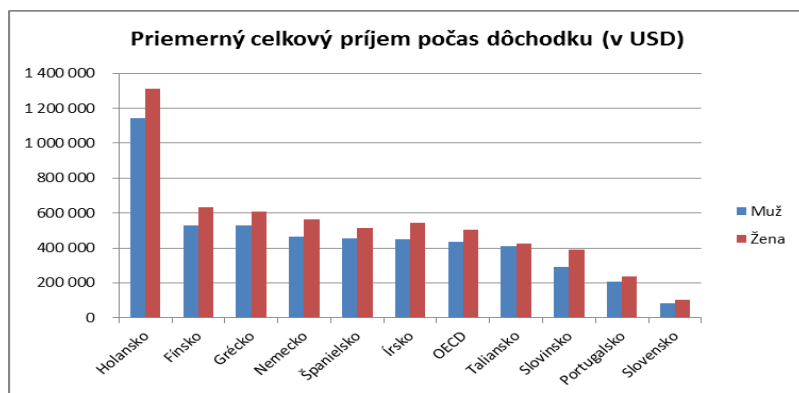
ÍRSKO: Napriek zdvojnásobeniu verejných výdavkov na dôchodky medzi rokmi 2007 a 2010 (3,6% a 7,2% HDP), Írsko naďalej míňa na dôchodky najmenej spomedzi sledovaných krajín. Podiel populácie nad 65 rokov v Írsku je rovnako najnižší v rámci sledovaných krajín a to na úrovni 18% populácie.



Zdroj: Eurostat



Zdroj: OECD



Zdroj: OECD

### Dôchodková reforma - Grécko

Zmeny prijaté v roku 2010:

- Zníženie očakávaného nárastu výdavkov penzijného systému v rokoch 2010 a 2060 z 12,5% HDP na 4-6% HDP (cieľ je 2,5% HDP).
- **Zrušenie 13. a 14. dôchodku** a ich nahradenie jednotným bonusom pre všetkých dôchodcov
- **Zníženie dôchodkov vo výške nad 1400 eur (týka sa cca 10% dôchodcov) v priemere o 8%**
- **Predĺženie minimálneho dôchodkového veku na 60 rokov a riadneho dôchodkového veku na 65 rokov** pre všetkých (t.j. pre mužov aj ženy, plus zjednotenie rôznych kategórií dôchodcov – farmári, SZČO,

zamestnanci vo verejnej správe, v súkromnom sektore, atď.). Za každý rok skoršieho odchodu do dôchodku (t.j. po dovŕšení 60 rokov ale pred dovŕšením 65 rokov) sa dôchodok kráti o 6%, pokiaľ doba poistenia nedosiahla 40 rokov, čo je minimálna doba poistenia potrebná pre získanie plného dôchodku. Pred reformou odchádzali zamestnanci vo verejnom sektore do dôchodku zvyčajne vo veku 55 rokov a v súkromnom sektore vo veku 60 rokov a to najmä vďaka využívaniu predčasného dôchodku.

- **Naviazanie minimálneho aj riadneho dôchodkového veku na strednú dĺžku života**
- Predĺženie rozhodujúceho obdobia pre výpočet dôchodku. Pred reformou to bolo zárobkovo najlepších 5 rokov z posledných 10 rokov pred odchodom do dôchodku, po reforme to je celé obdobie dôchodkového poistenia.
- **Zavedenie valorizácie dôchodkov podľa inflácie namiesto rastu priemernej mzdy v ekonomike.**
- Zníženie miery náhrady s dopadom na nových dôchodcov najmä po roku 2018
- Od roku 2015 zavedenie základného dôchodku financovaného zo všeobecných verejných príjmov vo výške 360 eur mesačne, zvyšná časť dôchodku bude financovaná zo zaplatených odvodov. Cieľom je chrániť dôchodcov pred chudobou. Nie je jasné, či základný dôchodok nahradí minimálny dôchodok, ktorý bol 495 eur mesačne v roku 2010, avšak nedostávali ho všetci ľudia v dôchodkovom veku (napr. nedostali ho tí, čo boli poistení menej než 15 rokov).
- Zjednotenie penzijných fondov do troch hlavných – pre zamestnancov v súkromnom sektore, SZČO a ostatných. Osobitný fond je tiež ponechaný pre zamestnancov centrálnej banky a ponechané sú aj „sociálne“ príspevky na odvody za inžinierov, novinárov a právnikov.

Nová reforma z roku 2012:

- Úspora viac než 5 mld. eur (2,8 % HDP) v 2013-14
- **Predĺženie dôchodkového veku zo 65 na 67 rokov**
- **Zásluhovosť – prísne viazanie dôchodkov na výšku zaplatených odvodov**
- Prvok udržateľnosti, ktorý upravuje výšku dôchodkov aj odvodov tak, aby penzijný systém v budúcnosti netvoril schodky
- Zrušenie sezónnych príplatkov
- **Zníženie dôchodkov o 5% pre dôchodky od 1000-1500 eur, o 10% pre 1500-2000 eur, o 15% pre 2000-3000 eur, o 20% pre 3000-4000 eur a o 25% nad 4000 eur.**
- Zavedenie testovania prostriedkov (means-testing) pre osobitné kategórie penzistov, zrušenie osobitných príplatkov pre odborárov, odhaľovanie neoprávnene vyplácaných dôchodkov
- Reforma doplnkového penzijného systému zavádzajúca systém individuálnych virtuálnych účtov (NDC) a anuitný výpočet dôchodku.
- Tieto reformy zabezpečujú udržateľnosť penzijného systému.

Zdroje:

The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

Milton Nektarios, Greece: The NDC Paradigm as a Framework for a Sustainable Pension System (pre zmeny prijaté v roku 2010)

### **Dôchodková reforma – Portugalsko**

Uskutočnené reformy:

- Dôchodky nad 250 EUR mesačne sú od roku 2011 zmrazené. Dôchodky nad 660 EUR mesačne boli znížené o 10%. Dôchodky nad 1350 EUR podliehajú „solidárnej dani“ od 3,5% do 40%. Nezdaniateľná časť dôchodku sa znížila zo 6,000 EUR na 4,104 EUR ročne.

„Solidárna“ daň z dôchodku	
Výška mesačného dôchodku	Sadzba

(od) 0 EUR	(do) 1,350 EUR	0%
1,350 EUR	1,800 EUR	3,5%
1,800 EUR	3,750 EUR	3,5% až 10%
3,750 EUR	5,030 EUR	10%
5,030 EUR	7,546 EUR	10% zo sumy 5,030 EUR + 15% zo zvyšku dôchodku
7,546 EUR	a viac	10% zo sumy 5,030 + 15% zo sumy 7546 EUR + 40% zo zvyšku dôchodku

- Boli uvedené postihy za odchod do predčasného dôchodku a zvýšené odmeny za neskorý odchod do dôchodku. Napríklad po odpracovaní 40 rokov sa penzie zvyšujú o 1% za každý ďalší odpracovaný mesiac.  
 - Do roku 2014 bola možnosť odísť do predčasného dôchodku úplne zrušená, po roku 2014 sa majú pravidlá pre odchod do predčasného dôchodku sprísniť. Pôvodné pravidlá umožňujú odchod do dôchodku v 55-tich rokoch po 30-tich odpracovaných rokoch a penále 0,5% za každý skorší mesiac pred dovŕšením štandardného dôchodkového veku. V tomto prípade to znamená, že ak človek odíde o 5 rokov do dôchodku skôr, výsledný dôchodok mu bude znížený o 30%.  
 - Pokus o zrušenie 14. dôchodku sa skončil neúspešne po tom, čo ho zablokoval ústavný súd.

Plánované opatrenie na rok 2013:

- Zvýšiť vek odchodu do dôchodku o jeden rok na 66 rokov. V roku 2011 bol efektívny vek odchodu do dôchodku 66,2 roka pre mužov a 65,1 roka pre ženy, pričom zákonný vek odchodu do dôchodku je 65 rokov pre ženy aj mužov zároveň.

Zdroje:

[Better policies series: Portugal – Reforming the State to Promote Growth](#), OECD, máj 2013

[Expats in Portugal face higher tax burden this year](#), Expatforum.com, apríl 2013

### Dôchodková reforma – Írsko

- Vek odchodu do dôchodku bude postupne zvyšovaný na 66 rokov v roku 2014, 67 rokov v roku 2021 až na 68 rokov v roku 2028
- Dotovanie koncesionárskych poplatkov a cestovania zadarmo pre dôchodcov bude do roku 2014 zmrazené na úrovni z roku 2010
- Dôchodky vo verejnej správe pre súčasných dôchodcov boli znížené o 4%

Zdroj: BBC, 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/business-11941337>

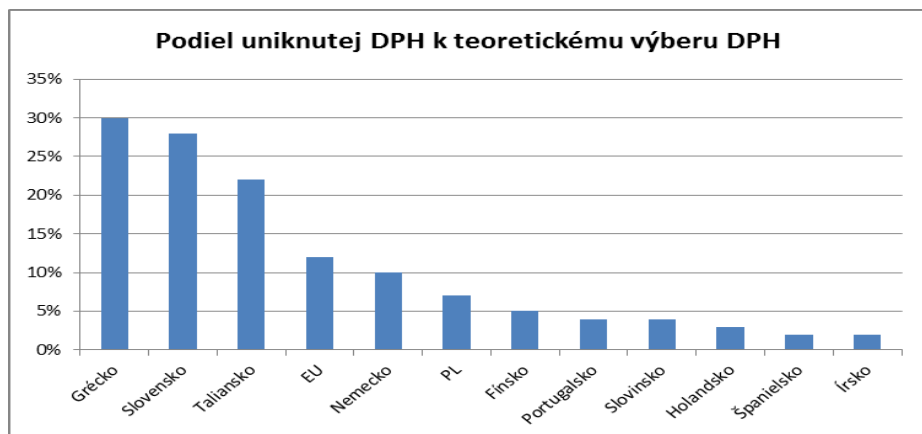
### Daňové úniky

GRÉCKO: Daňové úniky pri DPH v roku 2006 predstavovali až 30 % z teoreticky možného výberu DPH, čo je najviac v skupine (SR je druhé s 28 percentami).

PORTUGALSKO: Daňové úniky v roku 2006 predstavovali 4% z teoreticky možného výberu DPH.

ÍRSKO: Spolu so Španielskom, v Írsku predstavujú daňové úniky z teoreticky možného výberu DPH najnižšiu časť v rámci sledovaných krajín a to vo výške 2% (údaj z roku 2006).





Zdroj: Európska komisia

### **Reforma riadenia verejných financií - Grécko**

V roku 2012 pokračoval prudký rast záväzkov po lehote splatnosti voči dodávateľom subjektov verejnej správy, keď za prvé tri štvrtroky stúpili takmer o štvrtinu. Napriek tomu v tomto období nastal významný pokrok v zavádzaní systému kontroly dodržiavania výdavkov rozpočtu:

- Do väčšiny orgánov verejnej správy boli dosadení účtovníci (accounting officers).
- Boli zriadené elektronické registre výdavkov (commitments) s cieľom monitorovať míňanie peňazí orgánov verejnej správy. V júni 2012 reportovalo míňanie verejných zdrojov prostredníctvom týchto registrov 72% orgánov verejnej správy, po zapojení najväčšej zdravotnej poisťovne do systému mal tento podiel stúpnuť na 90% do konca 2012. Naproti tomu k júnu 2012 nebol dodržaný cieľ znížiť rozdiely medzi registrami reportovanou výškou záväzkov po lehote splatnosti a výškou záväzkov zistenou dotazníkmi medzi dodávateľmi. Problémom je aj personálne krytie pri práci s registrami a pri centrálnej kontrole reportovaných výdavkov, slabá pripravenosť zdravotnej poisťovne zapojiť sa do systému, ako aj slabé využívanie registrov pri investičných výdavkoch a to najmä v regionálnej samospráve, ktorá používa iný interface než centrálny rozpočet. Do systému už zadávajú online dáta centrálna ministerstvá, regionálne samosprávy a samostatné právne subjekty, naproti tomu nedostatočné je zapojenie fondov sociálneho zabezpečenia a investičných výdavkov.
- Pri hotovostných výdavkoch sa v porovnaní s rozpočtom darí plniť investičné výdavky, ako aj výdavky na mzdy a dôchodky. Naproti tomu výrazne vyšší je deficit zdravotnej poisťovne a to kvôli nižším než očakávaným príjmom a vyšším výdavkom. Dôsledkom sú vysoké záväzky po lehote splatnosti voči lekárniam a poskytovateľom zdravotnej starostlivosti, ako aj voči platcom poisťného pri vracaní preplatkov, čo má negatívny vplyv na celú ekonomiku.
- Prioritou vlády je zníženie záväzkov po lehote splatnosti ako aj včasné a správne vyplácanie daňových a odvodových preplatkov a vratiek dane. Vláda poskytne jednotlivým subjektom verejnej správy prostriedky na oddĺženie len ak splnia tieto tri podmienky:
  1. Záväzky daného subjektu potvrdí nezávislý audit.
  2. Daný subjekt zriadi funkčný register výdavkov.
  3. Daný subjekt najmenej tri mesiace vykazuje konzistentné dáta o rozpočtovaných výdavkoch, platbách (t.j. reálnych výdavkoch) a záväzkoch po lehote splatnosti. Pri vratkách dane sa vyžaduje ich potvrdenie auditom ministerstva financií.
- Na systém monitoringu rozpočtových cieľov pre každý subjekt verejnej správy má nadväzovať systém korekčných mechanizmov v prípade ich neplnenia. To by malo zabezpečiť napríklad plnenie paktu stability

medzi vládou a regionálnou samosprávou, v ktorom sa obce a regionálne celky zaviazali dodržiavať vyrovnané rozpočty. Ďalším príkladom sú kontroly dodržiavania rozpočtov štátnych firiem ku koncu každého mesiaca a uplatňovanie sankcií v prípade ich nedodržania.

Závazky po lehote splatnosti voči dodávateľom subjektov verejnej správy (v mil. eur)

	31.12.2011	31.3.2012	30.6.2012	30.9.2012
Centrálna vláda	567	796	916	934
Regionálna samospráva	882	895	771	756
Nemocnice	1281	1556	1630	1783
Fondy sociálneho zabezpečenia	3730	3808	3979	4492
Iné subjekty	268	329	329	329
<b>Spolu</b>	<b>6728</b>	<b>7384</b>	<b>7625</b>	<b>8294</b>
Závazky z vratiek dane				738

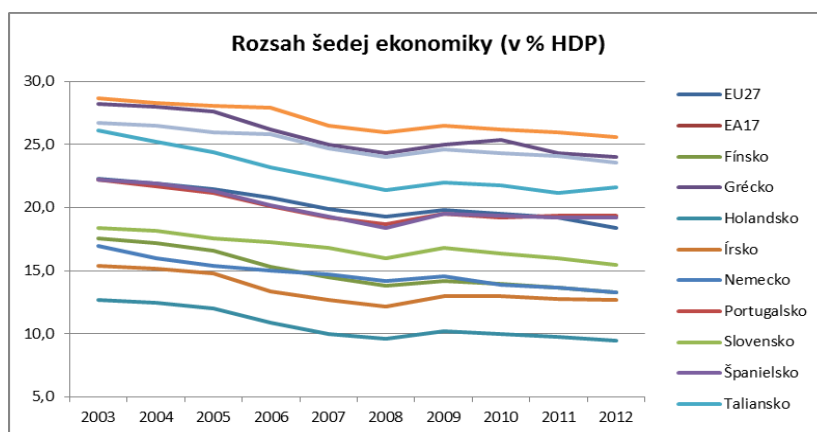
Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

### Šedá ekonomika

GRÉCKO: Rozsah šedej ekonomiky sa, s výnimkou rokov 2009 a 2010, dlhodobo znižuje. V roku 2012 bola šedá ekonomika v Grécku na úrovni 24 % HDP, čo je najviac v skupine sledovaných krajín, no zároveň najmenej za ostatných 10 rokov merania šedej ekonomiky v Grécku.

PORTUGALSKO: Rozsah šedej ekonomiky sa s výnimkou rokov 2008 a 2009 dlhodobo znižuje. V roku 2012 bola šedá ekonomika v Portugalsku na úrovni 19,4%, čo predstavuje po Grécku a Taliansku tretí najhorší údaj v skupine meraných krajín.

ÍRSKO: V roku 2012 rozsah šedej ekonomiky klesol z 13% HDP na 12,7% HDP, čo je druhý najnižší údaj v rámci sledovaných krajín po Holandsku a najnižší údaj v rámci krajín čerpajúcich pomoc zo záchranných mechanizmov.



Zdroj: F. Schneider, <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2012/ShadEcEurope31.pdf>

## **Reforma verejnej správy – Grécko**

Platy vo verejnom sektore prudko rástli v rokoch 2000 až 2009 (v priemere o 2,1% ročne v porovnaní s rastom o 1,4% v celej EÚ; nárast výdavkov na platy tvoril až 45% z celkového rastu verejných výdavkov v tomto období). V rokoch 2013-14 sa majú znížiť výdavky na platy vo verejnej správe o 1,3 mld. Eur (0,7% HDP). Prijaté opatrenia:

- **Zrušenie 13. a 14. platov v roku 2010**
- **Zníženie platov o 20% od novembra 2011**, zrušenie výnimiek. Koncom roka 2011 bola zavedená nová tabuľka platov (wage-grid) pre bežné zamestnania v centrálnej a regionálnej verejnej správe, vrátane regionálnej samosprávy a štátom vlastnených firiem.
- **Zníženie platov od augusta 2012 v tzv. špeciálnych režimoch**, t.j. platy sudcov, diplomatov, lekárov, profesorov, vojakov, policajtov, personálu letiska (**o 5% pre platy menšie ako 1000 eur mesačne, o 15% pre platy od 1000 eur do 1500 eur, o 20% od 1500-2500 eur, o 30% od 2500-4000 eur, o 35% nad 4000 eur**). Nová platová tabuľka pre špeciálne zamestnania bola prijatá v novembri 2012.
- Nové mzdové podmienky od roku 2014 pre ozbrojené zložky (úspora 144 mil. ročne)
- Zrušenie sezónnych a výkonnostných bonusov/príplatkov v rokoch 2013-2016
- **V rokoch 2011-12 klesol počet zamestnancov verejnej správy približne o 80-tisíc (v roku 2008 pracovalo vo verejnom sektore 1,228 milióna zamestnancov), pričom cieľ vlády je pokles o 150-tisíc v rokoch 2011-15.** K úbytku došlo hlavne v dôsledku od roku 2010 uplatňovaného pravidla, podľa ktorého je možné prijať vo verejnej správe najviac jedného človeka na každých päť odchádzajúcich. V budúcnosti by malo dochádzať skôr k riadenému znižovaniu počtu zamestnancov tak, aby nebolo narušené fungovanie verejnej správy. Za týmto účelom bola zriadená centrálna databáza evidujúca stavy a toky zamestnancov medzi jednotlivými ministerstvami a úradmi. Táto databáza bola prepojená na elektronický systém výplat zamestnancov, čo umožní ich efektívnejšie hodnotenie a odmeňovanie. Jednotlivé úrady tiež pripravujú strednodobé plány pre riadenie zamestnanosti, paralelne prebiehajú personálne audity všetkých šesnástich ministerstiev, ktoré zhodnotia ich zamestnancov.
- Príkladom razantného šetrenia je, keď **vláda 11. júna 2013 vyplá štátnu televíziu a prepustila všetkých jej 2700 zamestnancov** s cieľom spustiť v septembri menší a efektívnejší kanál.
- Pri snahe o prepustenie nadbytočných zamestnancov skončil neúspechom zámer vytvoriť z existujúcich zamestnancov 15-tisícovú „rezervu pracovných síl“ do konca roku 2012. V skutočnosti bolo do rezervy zaradených len necelých 100 zväčšia externých zamestnancov štátnych firiem. Ako nový nástroj bola v roku 2012 zavedená tzv. schéma mobility, do ktorej má byť postupne do konca 2013 zaradených 25-tisíc zamestnancov (prvý transfer 2-tisíc ľudí mal prebehnúť ešte v roku 2012). Zamestnanci zaradení do schémy budú mať jeden rok na to, aby si našli uplatnenie v iných orgánoch verejnej správy alebo v súkromnom sektore. Ak si v tomto období nenájdu inú prácu, budú prepustení.
- Úspory vo verejnom obstarávaní má zabezpečiť:
  - Intenzívnejšie využívanie centralizovaného obstarávania
  - Intenzívnejšie využívanie elektronického obstarávania na centrálnej aj regionálnej úrovni (za týmto účelom sa dokončuje potrebná IT infraštruktúra)
  - Zjednodušenie legislatívy o verejnom obstarávaní, ktoré má byť schválené v roku 2013

Zriadenie úradu pre verejné obstarávanie, ktorý má ako nezávislý „watchdog“ sledovať transparentnosť a dodržiavanie zákonov pri verejnom obstarávaní (úrad má napríklad právomoc zastaviť obstarávanie) ako aj byť lídrom pri navrhovaní zmien súvisiacej legislatívy. Potrebné je posilniť personálne aj finančné kapacity úradu.

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

### **Reforma verejnej správy – Portugalsko**

Uskutočnené reformy:

- Platy vo verejnej správe boli v roku 2011 progresívne znížené o 3,5% pre základný mesačný príjem 1500 EUR a do 10% pre platy nad 1500 EUR
- Od roku 2011 nebolo možné do verejnej správy prijímať nových zamestnancov
- Vláda predĺžila pracovný týždeň vo verejnej správe z 35 na 40 hodín (tak ako v súkromnom sektore)

Plánované opatrenia na rok 2013:

- Zníženie veľkosti verejnej správy o 5%, čo predstavuje zhruba 30 000 zamestnancov z celkového počtu 600 000 zamestnancov. MMF navrhuje znížiť počet zamestnancov predovšetkým v školstve a v bezpečnostných zložkách.

Zdroj: [Better Policies“ series: Portugal, reforming the state to promote growth](#), OECD, 2013

### **Reforma verejnej správy – Írsko**

Rozpočet na rok 2013 znižuje počet pracovníkov verejnej správy o 24750 na 287-tisíc. Štruktúra prepustených bude nasledovná: 2750 zo štátnej správy, 6050 zo zdravotníckeho sektora, 2050 zo školstva, 1650 zo súdneho sektora, 2200 z regionálnych úradov.

Reforma verejnej správy od roku 2011 prináša aj zmrazenie plátov v štátnej správe až do roku 2014. Rozpočet na rok 2011 až do konca vládnutia súčasnej vlády uvádza krátenie plátov. Premiérov plat klesne o 14-tisíc EUR, ministri si pohoršia o 10-tisíc EUR. Pre bývalých prezidentov, premiérov a ministrov boli zrušené viaceré výhody. Medzi ne patrí aj zrušenie platenia výdavkov spojených so súkromným vozidlom štátom. Takisto budúci prezidenti, premiéri a ministri nebudú mať nárok na vlastné vozidlo ale budú musieť medzi sebou vozidlá zdieľať.

Zdroje:

BBC, 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/business-11831935>

The Journal, 2010, <http://www.thejournal.ie/four-year-plan-includes-income-tax-hikes-vat-increase-and-huge-spending-cuts-49984-Nov2010/>

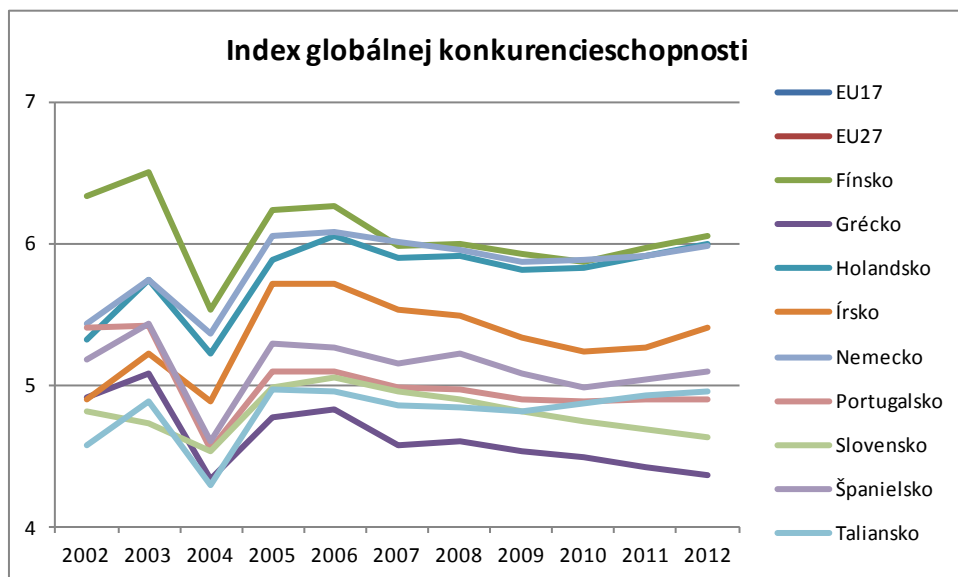
Guardian, 2010, <http://www.guardian.co.uk/business/2010/dec/07/ireland-budget-cuts-bailout>

### **Konkurencieschopnosť**

GRÉCKO: Ďalšími problémami Grécka sú najnižšia konkurencieschopnosť v skupine sledovaných krajín (podľa správy Svetového ekonomického fóra), daňový systém zaťažujúci ekonomickú aktivitu, nízka nezávislosť súdnictva, vysoké administratívne zaťaženie, slabá kvalita verejných inštitúcií, ako aj zaostávanie pri liberalizácii trhov tovaru a služieb.

PORTUGALSKO: Podľa správy Svetového ekonomického fóra sú najväčšími problémami Portugalska, vplyvujúcimi na jeho konkurencieschopnosť účelnosť verejných výdavkov, administratívne zaťaženie, flexibilita pracovného práva a daňový systém, ktorý slabo motivuje ľudí k práci.

ÍRSKO: V rámci krajín čerpajúcich pomoc zo záchranných mechanizmov je na tom Írsko najlepšie, čo sa Indexu globálnej konkurencieschopnosti týka. Prakticky v každom indikátore tohto indexu je Írsko najlepšie spomedzi krajín čerpajúcich pomoc a radí sa medzi nadpriemer v rámci sledovaných krajín.



Zdroj: World Economic Forum

### Podnikateľské prostredie

**GRÉCKO:** V rebríčku Doing Business<sup>16</sup> je Grécko vo všetkých parametroch, okrem získavania stavebných povolení, hodnotené skôr negatívne a to i napriek tomu, že v ostatných rokoch zrealizovalo viacero reforiem, ktoré zlepšili podmienky na podnikanie (napr. skrátenie doby zakladania podniku, zníženie nákladov na registráciu podniku, zjednodušenie platenia daní). Napriek týmto zlepšeniam však Grécko naďalej zaostáva za vyspelými krajinami a v hodnotení jednotlivých parametrov podnikania dosahuje podpriemerné hodnoty. Východiskom je zameranie sa na ďalšie zjednodušovanie procedúr, krátenie úradných lehôt a znižovanie poplatkov pri procesných úkonoch.

**PORTUGALSKO:** V rebríčku Svetovej banky Doing Business sa Portugalsko nachádza na veľmi dobrej 30. priečke. Čo sa založenia firmy týka, Portugalsko sa nachádza na 31. priečke, čo však v porovnaní s minulým rokom predstavuje pokles o 8 miest. Najväčšími slabunami portugalského podnikateľského prostredia je získavanie úverov (104. miesto), získavanie stavebných povolení (78. miesto) a platenie daní (77. miesto). Rebríček Doing Business zároveň negatívne hodnotí právny systém, ktorý potrebuje v priemere 547 dní na rozhodnutie komerčných sporov, čo je približne dvakrát tak dlho ako v piatich najlepších krajinách OECD v tomto indikátore.

**ÍRSKO:** V rebríčku Svetovej banky Doing Business sa Írsko nachádza spomedzi zachraňovaných krajín na najlepšej pozícii a to na 15. mieste (zlepšenie o jedno miesto oproti roku 2012). Medzi najlepšie ukazovatele v prospech Írska patria: získavanie živnosti (10. miesto), ochrana investorov (6. miesto), platenie daní (6. miesto) a riešenie platobnej neschopnosti (9. miesto). Medzi horšie stránky patrí získavanie stavebných povolení (106. miesto), získavanie dodávok elektriny (95. miesto), vymáhanie zmlúv (63. miesto) a registrácia nehnuteľností (53. miesto).

<sup>16</sup> <http://doingbusiness.org/data/exploreconomies/greece>



## ECONOMY OVERVIEW

PRINT

EXCEL

REGION	OECD high income	DOING BUSINESS 2013 RANK	DOING BUSINESS 2012 RANK	CHANGE IN RANK
INCOME CATEGORY	High income	78	89	↑ 11
POPULATION	11,304,000			
GNI PER CAPITA (US\$)	25,030			

TOPIC RANKINGS	DB 2013 Rank	DB 2012 Rank	Change in Rank
Starting a Business	146	140	↓ -6
Dealing with Construction Permits	31	32	↑ 1
Getting Electricity	59	56	↓ -3
Registering Property	150	150	No change
Getting Credit	83	80	↓ -3
Protecting Investors	117	155	↑ 38
Paying Taxes	56	69	↑ 13
Trading Across Borders	62	79	↑ 17
Enforcing Contracts	87	85	↓ -2
Resolving Insolvency	50	58	↑ 8

Zdroj: Doing Business

**Kvalita podnikateľského prostredia – Grécko**

V rebríčku Svetovej banky Doing Business 2013 Grécko stúplo o 11 miest na 78. miesto, čím sa zaradilo medzi desať najlepších skokanov roka. K zlepšeniu došlo v kategóriách ochrana investorov, platenie daní, zahraničný obchod a podmienky bankrotu. Naproti tomu Grécko stále zaostáva pri zakladaní firiem a registrácii majetku, stále veľký priestor na zlepšenie je aj v zahraničnom obchode pri uľahčení dovozu a vývozu. S cieľom podporiť súťaž na trhoch tovarov a služieb boli v roku 2012 presadené nasledovné opatrenia:

- Vytvorenie novej právnej formy pre firmy, ktorá nevyžaduje minimálny kapitál a umožňuje efektívny systém rozhodovania
- Vydanie štandardných stanov, resp. spoločenskej zmluvy pre uľahčenie zakladania firiem s rôznou právnou formou
- Zrušenie požiadavky na zamestnanie právnicka pre zostavenie notárskych listín potrebných pri zakladaní firiem s ručením obmedzeným alebo akciových spoločností (société anonymes)
- Zrušenie povinnosti povinnej registrácie v obchodnej komore evidujúcej exportérov, čo bolo predtým

podmienkou pre umožnenie vývozu

- Zrušenie povinnosti zverejňovať firemné údaje v novinách, čo firmám zvyšovalo administratívnu záťaž aj náklady
- Posilnili sa kompetencie protimonopolného úradu a regulačného úradu v energetike

Výzvy do budúcnosti: Potrebné je ďalej znižovať bariéry vstupu na trh a výstupu z neho. Plán vlády je znížiť do júna 2013 náklady na zakladanie firiem a registráciu majetku o polovicu. Očakáva sa aj skrátenie času pri vydávaní licencií na spustenie výroby a environmentálne projekty (pravidlá sa zmenili už v roku 2011). Spustí sa tiež systematické preverovanie legislatívy podľa manuálu OECD, ktorý sa zameriava na podporu súťaže v turizme, výrobe stavebných materiálov, maloobchode a v spracovaní potravín. Zavedenie štandardného modelu nákladov (Standard Cost Model) by malo znížiť administratívnu náročnosť v 13 sektoroch, prvé výsledky sa očakávajú do konca 2013.

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

### Trh práce

GRÉCKO: V oblasti pracovného práva sú problémom obmedzenia pri pracovných kontraktach na dobu určitú, zvýšené administratívne povinnosti pri hromadnom prepúšťaní a 26 týždňové odstupné pre prepustených zamestnancov po 10 odpracovaných rokoch (viac dostanú prepustení len v Portugalsku, Nemecku a Španielsku). Uvedené problémy čiastočne rieši reforma trhu práce z roku 2012.

PORTUGALSKO: Trh práce bol v Portugalsku neatraktívny z hľadiska globálnej konkurencieschopnosti najmä kvôli dĺžke odstupného, výške a trvaniu dávky v nezamestnanosti, ochrany dlhodobých zamestnancov pred prepúšťaním a vysokému počtu regulovaných profesií.

ÍRSKO: Trh práce v Írsku patrí medzi atraktívnejšie spomedzi zachraňovaných krajín. Pozitívny vplyv na trh práce má daňový systém, ktorý motivuje pracovať, vysoká flexibilita pracovného práva, nezávislosť súdnictva, nízke administratívne zaťaženie a vysoká ochrana vlastníckych práv.

### Reforma trhu práce – Grécko

Zmeny prijaté v roku 2012:

- Obmedzenie rozsahu kolektívneho vyjednávania v prospech dohadovania na firemnej úrovni
- Obmedzenie vplyvu kolektívnych zmlúv na platy po vypršaní platnosti zmlúv
- **Zníženie minimálnej mzdy z 877 eur na 684 eur, t.j. z približne 50% na 39% priemernej mzdy**
- Zúženie platnosti kolektívnych zmlúv len na signatárov
- **V roku 2012 klesli mzdy v sektoroch s kolektívnym vyjednaním zhruba o 20%, čo nemá obdobu v EÚ ani vyspelom svete. Pokles miezd sa očakáva aj v ďalších rokoch.**

Ďalšie dohodnuté zmeny na trhu práce:

- Prenos kompetencie určovania minimálnej mzdy z odvetvových dohôd na vládu
- Oslabenie ochrany pracovných miest s cieľom uľahčiť ich rušenie a vznik nových miest:
  - o **Zníženie odstupného na maximálne 12 mesačných plátov**, pričom zamestnancom, ktorí mali v momente prijatia tejto zmeny vyšší nárok, ostane tento nárok zachovaný avšak len do výšky 2000 eur mesačne
  - o **Zníženie výpovednej doby na 4 mesiace**

- Zníženie sadzieb sociálnych odvodov (plán je prijať v roku 2013) tak, aby to bolo neutrálne z pohľadu verejných príjmov, t.j. vďaka rozšíreniu vymeriavacích základov a zjednoteniu rôznych režimov. Plán je tiež zefektívniť výber a obmedziť úniky pri platení sociálnych odvodov, detaily však zatiaľ nie sú známe.
- Zníženie administratívnej záťaže: Zrušenie predbežného súhlasu pri čerpaní nadčasov, zjednodušenie vykazovania pracovného času zamestnávateľmi
- Podpora dlhodobo nezamestnaných pri hľadaní si práce
- Ponecháva sa 40-hodinový pracovný týždeň ako aj minimálna doba odpočinku zo zdravotných dôvodov pre vybrané povolania, ale na druhej strane sa v niektorých prípadoch zavádza pružnejší pracovný čas podľa potrieb firiem (napr. umožnenie najviac 6-dňového pracovného týždňa v maloobchode, pružnejšie stanovenie minimálnej doby denného odpočinku, alebo pružnejšie určovanie voľna v sezónnych povolaniach).
- Vláda zaviedla nezávislé hodnotenie činnosti inšpektorátu práce a sprísnila pokuty za nedodržiavanie pracovnoprávnej legislatívy

Výzvy do budúcnosti:

- Dodržiavanie zákonníka práce
- Zníženie sivej ekonomiky
- Zníženie dlhodobej nezamestnanosti cez aktívne politiky na trhu práce – nezamestnaní musia zostať v kontakte s trhom práce, aby nestratili pracovné návyky a zručnosti. Má sa zmeniť poskytovanie dávok v nezamestnanosti tak, aby nezamestnaným vytvorili časový priestor a motiváciu na hľadanie si práce. Nezamestnaní by mali dostávať tréning na zlepšenie ich kvalifikovanosti. **Od roku 2014 by mali dlhodobo nezamestnaní dostávať dávky na základe testovania ich príjmov a majetku (means tests).**
- Zefektívniť činnosť inšpektorátu práce s cieľom odhaľovať neformálnu prácu a úniky pri platení daní a odvodov
- Do konca roka 2013 má vláda pripraviť nový zákonník práce, ktorý má posilniť transparentnosť a vymáhateľnosť pracovného práva

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

### **Reforma trhu práce – Portugalsko**

Uskutočnené reformy:

- Reforma zákonníka práce z roku 2011 a 2012 výrazne zredukovala ochranu dlhodobých zamestnancov pred prepustením. Individuálne prepúšťania už nemusia byť v súlade s dopredu definovaným poradím (podľa počtu odpracovaných rokov). Hlavným kritériom prepúšťania od vstupu nového zákonníka práce do platnosti sú schopnosti daného pracovníka.
- **Výška odstupného bola znížená z 30 na 20-dňový plat za každý odpracovaný rok s 12-mesačným stropom** (pred reformou strop neexistoval, platila len minimálna hranica vo výške 3 mesačných plátov). Zmena sa týka len zamestnancov, ktorí nastúpili do práce po novembri 2011, títo zamestnanci navyše dostávajú k odstupnému príplatky v závislosti od ich veku.
- **Reforma znížila maximálnu možnú dávku v nezamestnanosti z 1257,66 EUR na 1048,05 EUR, znížila maximálnu dobu poberania dávky z 38 na 18 mesiacov** (minimálna doba ostala 9 mesiacov) a zaviedla **10%-né zníženie dávky v nezamestnanosti po šiestich mesiacoch.**
- Obmedzilo sa rozširovanie platnosti kolektívnych zmlúv na tých, čo s ním nesúhlasia. Iba v prípade, že firma zamestnáva viac ako 50% pracujúcich v danom sektore môže kolektívna zmluva byť rozšírená na zvyšok sektora. Zároveň musí byť táto požiadavka podaná spoločne odbormi aj asociáciou zamestnávateľov.



- Reforma znížila minimálne trvanie poistenia v nezamestnanosti z 15 na 12 mesiacov a zároveň zahrnula aj samostatne zárobkovo činné osoby ako spôsobilé pre poberanie dávok v nezamestnanosti.
- Vláda spustila nový súbor aktívnych programov pre trh práce. Účasť v nich stúpila o 19,5% v roku 2012 na približne 400-tisíc ľudí. Značná snaha je vyvíjaná na znovu začlenenie do pracovného trhu tých, ktorí poberajú podporu v nezamestnanosti. Približne polovica z nich bola presmerovaná na preškoloňovacie kurzy. Ide najmä o programy Viva Activa (rozvoj tréningových programov), Impulso Jovem (preplácanie sociálnych odvodov, je zameraný na boj s nezamestnanosťou mladých) a Estimulo 2012 (dotovanie plátov do výšky 420 EUR mesačne v prípade, že daná firma poskytuje preškoloňovacie kurzy – od februára 2012 do decembra 2012 bolo cez tento program zamestnaných približne 9-tisíc ľudí).

Plánované opatrenia na rok 2013:

- Ďalšia **redukcia odstupného na 12-dňový plat za každý odpracovaný rok**.
- Naďalej sa plánuje posilňovať tréningový systém primárne zameraný na ľudí mladších ako 25 rokov s nižším stredoškolským vzdelaním. Vláda už zvýšila počet takto tréňovaných ľudí o 9-tisíc medzi rokmi 2011 a 2012. Dlhodobejší plán je zvýšiť počet z 30-tisíc v roku 2012 na 100-tisíc v roku 2020.
- OECD navrhuje zlepšiť pomoc štátu pri hľadaní práce, dohliadať na to, či si nezamestnaný naozaj aj hľadal prácu alebo len získal formálne potvrdenie.

Zdroje:

[Better Policies“ series: Portugal, reforming the state to promote growth](#), OECD, 2013

[Portugal lowers redundancy payments to 12 days per year worked](#), Englishnews, 2012.

## **Reforma trhu práce - Írsko**

### **Zmrazenie hodinovej minimálnej mzdy od júla 2007 na úrovni 8,65 EUR/h. V roku 2011 dočasné zníženie hodinovej minimálnej mzdy o 1 euro na 7,65 EUR/h.**<sup>24</sup>

Primárnym úsilím vlády je Action Plan for Jobs, program na podporu tvorby pracovných miest. Hlavnými opatreniami z tohto programu sú:

- Schéma dotujúca dlhodobo nezamestnaných do výšky 7,500 EUR alebo 10,000 EUR na osobu, po dobu dvoch rokov. Zamestnávateľia, ktorí zamestnajú pracovníka z registra nezamestnaných, budú poberať po dobu dvoch rokov platbu 96 EUR týždenne na ľudí, ktorí boli nezamestnaní viac ako 24 mesiacov a 72 EUR týždenne na ľudí, ktorí boli nezamestnaní v rozmedzí od 12 do 24 mesiacov
- Zvýšená dostupnosť kvalifikácií v informačných a komunikačných technológiách (Action Plan vidí zlepšený priestor pre získanie až 700 pracovných povolení pre IT špecialistov z krajín mimo Európskeho ekonomického priestoru)
- Zrýchlený proces udeľovania živnostenských oprávnení cez integrovaný prihlasovací systém. Zároveň sa Action Plan bude snažiť získať až 2,5 mld. EUR pre malé a stredné podniky (vo forme pôžičiek a kapitálu)
- Ďalej sa rozrastá sieť poradenských centier, tzv. Intreo úradov, ktoré majú za úlohu pomáhať nezamestnaným pri hľadaní práce a vhodných preškoloňovacích kurzov. Napriek tomu, že nárast počtu týchto úradov pokračuje s plánom, podľa Európskej komisie je ich doterajšia schopnosť riešiť dlhodobú nezamestnanosť nepostačujúca

**Zdroje:**

**The Journal, 2010,** <http://www.thejournal.ie/four-year-plan-includes-income-tax-hikes-vat-increase-and-huge-spending-cuts-49984-Nov2010/>

**European Comission, 2013,**

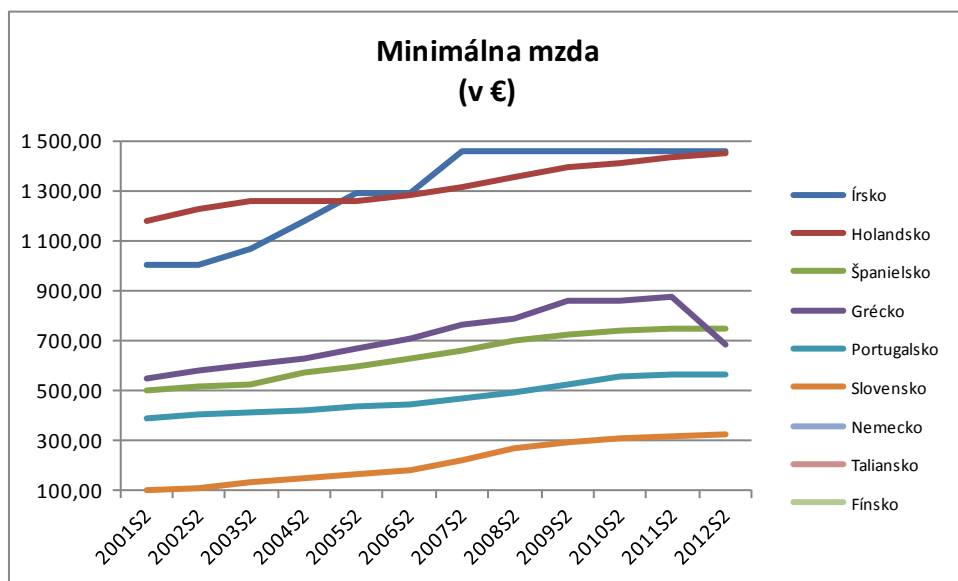
[http://ec.europa.eu/economy\\_finance/publications/occasional\\_paper/2013/pdf/ocp154\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2013/pdf/ocp154_en.pdf)

### Minimálna mzda

GRÉCKO: Minimálna mzda v Grécku klesla v roku 2012 z 877 eur na 684 eur, kým v ostatných krajinách buď stagnovala alebo mierne vzrástla. Problémom bolo, že minimálna mzda v Grécku bola v roku 2011 na úrovni 50,1 % priemernej mzdy, čo bolo najviac v skupine sledovaných krajín (v SR to bolo 36,6 %, v Portugalsku 42,6%, v Írsku 41,9%, v Španielsku 34,6% a v Holandsku 44,6% v roku 2010). Spomenutým poklesom minimálnej mzdy sa Grécko dostalo na úroveň približne 39 % priemernej mzdy, čo je menej ako v Portugalsku a Írsku, no viac ako v SR a Španielsku.

PORTUGALSKO: Minimálna mzda v Portugalsku stúpala od roku 2001 nepretržite z 389,89 EUR na 565,83 EUR v roku 2011 odkedy bola zmrazená. Minimálna mzda ako percento z priemernej mzdy za sledované obdobie (2001 – 2012) fluktovala medzi 40% (2004) a 44,6% (2008). Od vypuknutia finančnej krízy mierne klesala až do roku 2012, kedy sa dostala na úroveň 43,5%.

ÍRSKO: Zákonom stanovená minimálna mzda je na rovnakej úrovni od roku 2007, a to 1461,85 EUR. Jej kúpna sila za rovnaké obdobie mierne stúpla. Minimálna mzda ako percento priemernej mzdy od krízy mierne stúpla a bola na úrovni 41,9% v roku 2011.



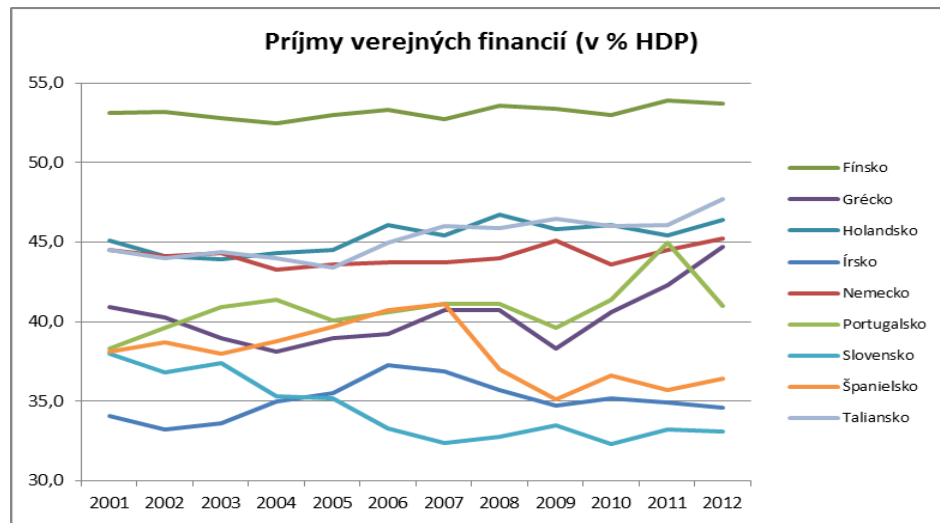
Zdroj: Eurostat

### Verejné príjmy

GRÉCKO: Napriek ekonomickej recesii sa Grécku podarilo zvýšiť príjmy verejných financií z úrovne 38,3 % HDP v roku 2009 na 42,3 % HDP v roku 2011 a 44,7 % HDP v roku 2012.

PORTUGALSKO: Po vypuknutí krízy verejné príjmy klesli z 41,1% HDP v roku 2008 na 39,6% HDP v roku 2009. Počas rokov 2010 a 2011 stúpili až na 45% HDP, v roku 2012 však klesli na 41% HDP.

ÍRSKO: Írske príjmy verejných financií sa držia dlhodobo okolo 34,5% HDP s miernymi výkyvmi v rokoch 2008 (35,7% HDP) a 2010 (35,2% HDP).



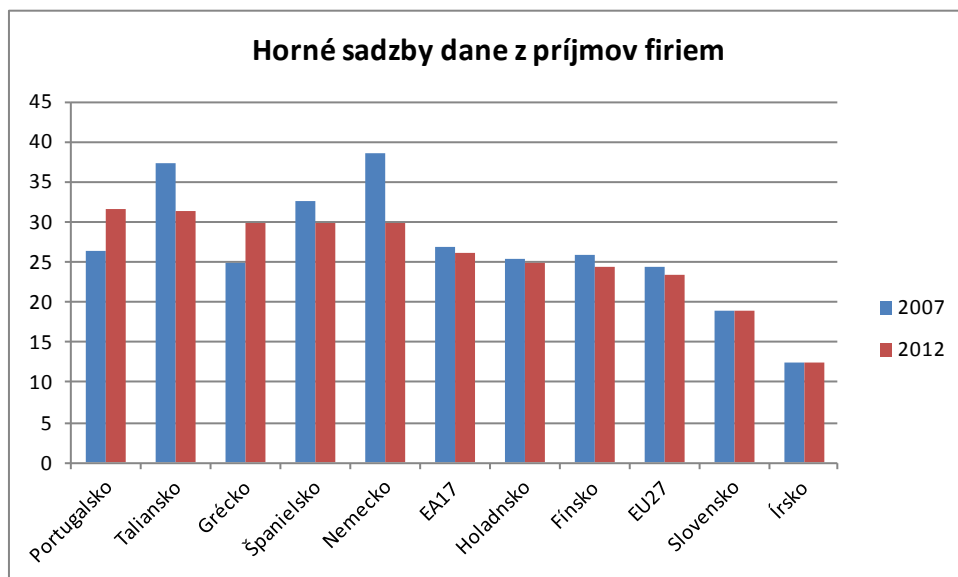
Zdroj: Eurostat

## Dane

### GRÉCKO:

PORTUGALSKO: Ako uvádza správa KPMG z roku 2011, základná sadzba DPH stúpila od januára 2011 z 21% na 23%. V piatich daňových pásmach dane z príjmu je spodná sadzba 14,5% pre ľudí s príjmom nižším ako 7 000 EUR, horná sadzba dane z príjmov je na úrovni 48% pre ľudí zarábajúcich nad 80 000 EUR ročne. Korporátne daň ostáva nezmenená od roku 2007 vo výške 25%.

ÍRSKO: Základná sadzba DPH stúpila z 21% na 23% od januára 2013. Zvýšenie celkového daňového zaťaženia príjmu cez nižšie uplatniteľné daňové kredity. Írsko zaviedlo súbor viacerých nových daní, ako napríklad dane z nehnuteľnosti (vo výške 0,18% pre nehnuteľnosti do hodnoty 1 mil. EUR, 0,25 pre nehnuteľnosti nad 1 mil. EUR), jednorazového poplatku za každé bydlisko resp. obývaný pozemok alebo zavedenie dane z objemu predaja nehnuteľností (1% pre transakcie do objemu 1 mil. EUR, 2% nad 1 mil. EUR). Základná sadzba korporátnej dane vo výške 12,5% ostáva nezmenená.



Zdroj: Eurostat

### **Daňová reforma – Grécko**

Zrealizované zmeny:

- Ako uvádza Eurostat, medzi rokmi 2007 a 2012 došlo v oblasti daní k **zvýšeniu základnej sadzby DPH z 19 % na 23 % (redukovaná sadzba vzrástla z 9 % na 13 %)**.
- Zvýšila sa horná sadzba dane z príjmov pre vysoko zarábajúce fyzické osoby **zo 40 % na 49 %**. Vzrástla aj **horná sadzba korporátnej dane z 25 % na 30 %** (avšak hlavná sadzba korporátnej dane sa zvýšila **z 20 % na 26 %** - pozri aj nižšie). Uvedené dane sú v skupine sledovaných krajín nadpriemerne vysoké. Naopak, zdanenie zamestnancov so zárobkom na úrovni 2/3 priemernej mzdy dosahuje 34,4 %, čo je 4. najnižšia úroveň v skupine krajín.
- Zvýšenie daní pre vlastníkov lodí, zníženie vratiek DPH pre farmárov, zníženie dotácie na platenie spotrebnej dane za naftu pre farmárov z 95% na 80% dane, zvýšenie súdnych poplatkov, zvýšenie spotrebnej dane na LPG na úroveň dane na naftu, zjednotenie odvodov na sociálne zabezpečenie pre zamestnancov po prvý raz zamestnaných pred a po roku 1993, zvýšenie dane z tabaku a z hazardu, zvýšenie dane z úrokov z 10% na 15%.

Reforma daňovej správy sa v jeseni 2012 prakticky zastavila. Reforma spočíva v zefektívnení daňových auditov, preškolení zamestnancov daňového úradu, modernizácii daňovej správy, a v zavádzaní výkonnostného systému hodnotenia úradníkov a audítorov.

- Nová vláda chce posilniť autonómiu daňovej správy s cieľom obmedziť vplyv politikov na vykonávanie daňových auditov. Pred koncom roku 2012 mal nastúpiť do funkcie nový riaditeľ daňovej správy s posilnenými kompetenciami, ktorý by bol chránený pred zásahmi politikov. Plán je zriadiť špecializované odbory pre audity veľkých daňových platcov, bohatých jednotlivcov a veľkých daňových dlžníkov. Má sa zaviesť meranie výkonnosti daňových audítorov. Malé regionálne úrady by sa mali zjednocovať do väčších celkov. Daňové audity by sa mali vykonávať v subjektoch, kde je najväčšie riziko nedostatkov a mali by byť zamerané na podstatu, nie formálne nedostatky.
- V polovici roka 2013 by mal začať platiť nový kódex pre daňové účtovníctvo (tax procedure code). Výber daní by sa mal sústrediť na vymožitelné pohľadávky, nevymožitelné by sa mali odpísať. Hotovostné platby daní budú zakázané. V rámci boja proti korupcii budú lepšie chránení oznamovatelia (whistle-blowers)

a dôjde k centralizácii disciplinárnych konaní.

- V dlhšom horizonte bude potrebné zefektívniť prácu súdov, aby došlo k zníženiu enormného počtu daňových prípadov, ktoré ležia na súdoch. Posilniť by sa malo urovnávanie sporov ešte na pôde daňového úradu, t.j. pred ich odoslaním na súdy. Na to sa vytvorí nový systém posudzovania sporných prípadov, v ktorom budú rozhodovať daňoví audítori nezávislí od autorov sporných rozhodnutí.

Od 1. januára 2013 vstúpila do platnosti oneskorená (pôvodný zámer bol jeseň 2011) daňová reforma. Podstatná časť jej príjmov sa prejaví v roku 2014 (cca 2 mld. eur, t.j. 0,5% HDP).

- Reforma zjednodušuje daňový systém. Rozširuje základ dane z príjmu **zrušením špeciálnych daňových režimov (napr. pre farmárov a rybárov), daňových výdavkov a daňových úľav.**
  - o Zaviedol sa jednotný systém zdaňovania príjmov pre SZČO a „slobodné“, resp. „profesionálne“ povolania so základnou sadzbou 26% a zvýšenou sadzbou 35% pre príjmy prevyšujúce daňový základ 50-tisíc eur ročne a to bez akejkoľvek daňovej odpočítateľnej položky. Jej zrušenie pre SZČO by malo priniesť významné príjmy, keďže viac než polovica SZČO deklarovala príjmy nižšie než 5000 eur ročne, čo je štandardná daňová úľava. Zrušením daňových úľav pre SZČO (vrátane tzv. „slobodných“ povolaní) a zvýšením zdaňovania dôchodcov sa v rokoch 2013 a 2014 zvýšia verejné príjmy o 1 mld. Eur.
  - o Zrušené boli aj daňové kredity pre splátky úrokov z hypoték, platby na životné poistenie, výdavky študentov, a iné selektívne výhody.
  - o Predtým plošné daňové úľavy na deti sa začali testovať podľa prostriedkov, t.j. príjmu a majetku (means testing).
- Zachová sa progresivita zdanenia, avšak **namiesto ôsmich daňových pásiem sa zavádzajú tri**, pričom sa zvyšuje tzv. daňový kredit, vďaka ktorému sa nezvyšuje daňová záťaž pre nízko a stredne príjmové domácnosti (zhruba 1 milión pracujúcich a dôchodcov nebude platiť žiadnu daň).
- Pre všetky kategórie pracujúcich sa zjednotia pravidlá zdaňovania pohonných látok ako aj odvody sociálneho zabezpečenia.
- **Pri firmách sa daň zo zisku zvýšila z 20% na 26% a daň z dividend sa znížila z 25% na 10%. Efektívne zdaňovanie ziskov firiem sa tak znížilo zo 40% na 33,4%.** Presun daňovej záťaže z dividend na zisky má znížiť motiváciu firiem prenášať zisky do zahraničia. Okrem zmien v sadzbách došlo aj k zásadnému zjednodušeniu firemného účtovníctva.
- Vláda sa zaviazala zrušiť predtým často využívané daňové amnestie a odpúšťanie nedoplatkov na sociálnych odvodoch, čo podkopávalo morálku pri platení daní.

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

### **Daňová reforma – Portugalsko**

Uskutočnené reformy:

- Základná sadzba DPH stúpla od januára 2011 z 21% na 23%.
- Podľa OECD daň zo zisku firiem stúpla z 26,5% v roku 2010 na 31,5% v roku 2013, pričom daň z dividend stúpla v rovnakom čase z 20% na 28%. Kombinovaná sadzba tak stúpla zo 41,2% v roku 2010 na 50,7% v roku 2013, čím sa Portugalsko zaradilo medzi štáty s najvyšším nominálnym zdanením podnikateľov vo vyspelom svete.
- Od 1. januára 2013 stúpili dane z príjmu fyzických osôb. Namiesto siedmich daňových pásiem so sadzbami v rozpätí od 11,5% do 46,5% bolo zavedených päť pásiem so sadzbami od 14,5% do 48%. V pásme s najväčším počtom zamestnancov sadzba stúpla z 24,5% na 28,5%. Okrem základnej sadzby podliehajú vysoké príjmy daňovej prirážke, ktorá bola v roku 2012 vo výške 2,5% pre príjmy nad 153,300 EUR. V roku

2013 platí prirážka 2,5% pre príjmy nad 80,000 EUR a 5% pre príjmy nad 250,000 EUR. Osobitná daňová prirážka vo výške 3,5% sa uplatňuje aj pre príjem nad minimálnou mzdou. Ľudia s najvyššími príjmami tak platia sadzbu vo výške 56,5% (48%+5%+3,5%). Reforma zahŕňa aj zníženie daňových úľav na výdavky súvisiace so zdravím, vzdelávaním, obstaraním nehnuteľností, starostlivosťou o starých ľudí a výživné. Príjmy manželov sa pred určením sadzby sčítavajú a delia dvoma, vďaka čomu spadajú v prípade jedného žiteľa rodiny (resp. ak jeden z manželov má vyšší príjem) do pásma s nižšou sadzbou.

<b>Daň z príjmu na rok 2012</b>		
Ročný príjem		Sadzba
do	4,898 EUR	11,50%
4,898 EUR	7,410 EUR	14%
7,410 EUR	18,375 EUR	24,50%
18,375 EUR	42,259 EUR	35,50%
42,259 EUR	61,244 EUR	38%
61,244 EUR	153,300 EUR	43,50%
153,300 EUR	a viac	46,50%

<b>Daň z príjmu na rok 2013</b>		
Ročný príjem		Sadzba
do	7,000 EUR	14,50%
7,000 EUR	20,000 EUR	28,50%
20,000 EUR	40,000 EUR	37%
40,000 EUR	80,000 EUR	45%
80,000 EUR	a viac	48%

<b>Limity daňovej úľavy na vybrané výdavky</b>		
Ročný príjem		Limit
do	7,000 EUR	Žiadny
7,000 EUR	20,000 EUR	1,250 EUR
20,000 EUR	40,000 EUR	1,000 EUR
40,000 EUR	80,000 EUR	500 EUR
80,000 EUR	a viac	0 EUR

- Daň z kapitálových výnosov a dividend bola postupne zvýšená z 20% v roku 2011 na 26,5% v roku 2012 a 28% v roku 2013.
- Daňový a colný úrad sa zlúčil do jednej inštitúcie.
- S cieľom podporiť rast si firmy, ktoré investujú medzi júnom a decembrom 2013 v Portugalsku do 5 mil. EUR, budú môcť z daní odpočítať až 20%.

Plánované opatrenia:

- Zvýšenie daní na tabak, alkohol a motorové palivá.
- Rozšírenie rozsahu dane z nehnuteľností po ich prehodnotení.
- Zavedenie dane z finančných transakcií.
- Sociálne odvody sa budú platiť aj z odmien a z podpory v nezamestnanosti.

Zdroje:

[OECD Tax Database](#)

[The Economic Adjustment Programme for Portugal Sixth Review](#), European Commission, December 2012

[Expats in Portugal face higher tax burden this year](#), Expatforum, April 2013

## **Daňová reforma - Írsko**

### Spotrebné dane

V roku 2013 sa zvýšili spotrebné dane na cigarety, alkohol a motorové palivá:

- Rozpočet na rok 2013 zaviedol jednorazové zvýšenie dane na 20 kusový balík cigariet o 10 centov. Rovnaké zvýšenie je zavedené na pintu piva a slabého jablkového vína, ako aj na štandardnú mierku liehu. O 1 euro stúpne aj spotrebná daň na fľašu vína.
- Zvýšenie spotrebnej dane na benzín o 4 centy na liter a zvýšenie spotrebnej dane na naftu o 2 centy na liter
- Rozpočet na rok 2013 uvádza do platnosti daň z tuhých palív vo výške 10 EUR na tonu s platnosťou od 1. mája 2013, ktorá bude nahradená daňou 20 EUR na tonu s platnosťou od 1. mája 2014

### Daň z príjmu

V roku 2011 sa zvýšili dane z príjmu. Stalo sa tak znížením hranice pre výšku príjmu, z ktorého sa platí štandardná daňová sadzba vo výške 20% ako aj znížením daňového kreditu, ktorý si daňovníci odpočítavajú zo svojej dane. Írsky systém zdanenia z príjmu funguje na princípe daňových kreditov a dvoch základných sadzieb dane z príjmu. Tzv. štandardná daňová sadzba je 20%, tzv. vyššia daňová sadzba je 41%. Príjem do určitej výšky je zdanený štandardnou daňovou sadzbou a od určitej hodnoty vyššie je príjem zdanený vyššou daňovou sadzbou<sup>10</sup>. V roku 2010 boli výšky príjmu pre štandardnú daň z príjmu pre jednotlivé skupiny nasledovné (sumy nad dané hodnoty sú zdanené 41% daňou z príjmu):

	rok 2010 (v EUR)	rok 2011 (v EUR)
Jednotlivec	do 36,400	do 32,800
Manželia (jeden príjem)	do 45,400	do 41,800
Manželia (dva príjmy)	do 72,800	do 65,600
Sám rodič s dieťaťom	do 40,400	do 36,800

Po rozdelení príjmu do skupiny „štandardná“ resp. „vyššia“ daňová sadzba si občania uplatňujú tzv. daňové kredity, ktoré sú sumy, ktoré si daňovník odpočíta zo svojej dane. Daňové kredity pre jednotlivé skupiny do roku 2010 (vrátane) boli nasledovné:

	rok 2010 (v EUR)	rok 2011 (v EUR)
Jednotlivec	1830	1650
Osoba v manželskom zväzku	3660	3300
PAYE (pay as you earn) kredit	1830	1650
Vdova/ec bez závislého potomka	2430	2190
Kredit pre samého rodiča s dieťaťom	1830	1650
Maximálny kredit pre zneschopnenú osobu	3660	3300
Kredity pre ľudí so zrakovým postihnutím:		
Jednotlivec	1830	1650
V manželskom zväzku (jeden zrakovo postihnutý)	1830	1650
V manželskom zväzku (obaja zrakovo postihnutí)	3660	3300
Kredity pre ovdovených partnerov:		
v roku 2010	-	3600

v roku 2009	4000	3150
v roku 2008	3500	2700
v roku 2007	3000	2250
v roku 2006	2500	1800
v roku 2005	2000	-
Kredit podľa tzv. Age tax credit:		
Slobodný/ovdovený	325	245
V manželskom zväzku	650	490
Kredit pre závislých príbuzných	80	70
Kredit pre tých, ktorí sa starajú o domácnosť	900	810

Od januára 2011 vstúpila do platnosti tzv. Universal Social Charge, čo je dodatkové zdanenie príjmu. Výšky zdanenia sú nasledovné:

Príjem od 0 do 10,036 EUR: 2%

Príjem od 10,037 do 16,016 EUR: 4%

Príjem nad 16,017 EUR: 7%

Pre príjem mimo zamestnania nad 100,000 EUR sa táto sadzba zvyšuje na 10%.

Od 1. júla 2013 bude materská podpora právne vnímaná ako zdaniteľný príjem, aj keď nepodlieha tzv. Universal Social Charge (dodatčnému zdaneniu príjmu).

#### DPH

- DPH od januára 2012 stúpla z 21% na 23%, nulová daň na základné potraviny ostáva nedotknutá. Na rok 2014 je naplánované zvýšenie DPH na 24%
- DPH na služby v turizme bola znížená z 13,5% na 9% od mája 2011 a pokračuje tak aj v roku 2013
- Zvýšenie hranice príjmu pri ktorom vzniká povinnosť platiť DPH z 1 mil. EUR na 1,25 mil. EUR

#### Dane z nehnuteľností

- Rozpočet na rok 2013 zavádza do írskeho daňového systému daň z nehnuteľností. Základná sadzba dane z nehnuteľností je 0,18%. Nehnuteľnosti v hodnote nad 1 mil. EUR budú zdanené vo výške 0,25%
- Dočasne bol zavedený jednorazový ročný poplatok za každú domácnosť vo výške 100 EUR (obdobu dane z nehnuteľností), tzv. „Site Value Tax“. Postupne, ako sa budú hodnoty majetkov počas nasledujúcich rokov ziskávať, jednorazový poplatok sa zmení na poplatok odvíjajúci sa od hodnoty nehnuteľnosti. Predpokladá sa progresivita medzi hodnotou majetku a výškou poplatku.

#### Ostatné dane

- Zvýšenie dane na autá (daň za používanie auta) o 10%
- Po obvineniach Írska ako daňového raja zahraničnými vládami, vláda zvyšuje hranicu, ktorou sa daňový poplatník kvalifikuje na platenie daní v Írsku. Doteraz bola hranica nastavená na 200,000 EUR, súčasný zákon vyžaduje príjem vo výške aspoň 1 mil. EUR a zároveň 5 mil. EUR vo fixných aktívach
- Zrušenie daňových úľav podmienených členstvom v odboroch
- Zrušenie všetkých kolkových povinností pri predaji nehnuteľností. Namiesto nich bola zavedená jednotná daň 1% z objemu predaja nehnuteľnosti do 1 mil. EUR a 2% daň pri predaji nehnuteľnosti v hodnote nad 1 mil. EUR
- Trojročná výnimka umožňuje firmám prenášať si nepoužívané daňové kredity na ďalšie roky



- Pozmenenie R&D daňového kreditu zvýšením základu (zo 100,000 EUR) výnimky pre prvú investíciu. Na získanie kreditu tak budú mať nárok len vyššie (nad 200,000 EUR) investície
- Zvýšenie daňového zaťaženia všetkých typov motorových vozidiel (s výnimkou elektrických vozidiel). Podrobný popis zvýšení si môžete pozrieť tu
- Daň na autá (daň za používanie auta) rádoovo stúpne o 10%

#### **Zdroje:**

RTE, 2012, <http://www.rte.ie/news/2012/1205/356862-budget-2013/>

Guardian, 2010, <http://www.guardian.co.uk/business/2010/dec/07/ireland-budget-cuts-bailout>

Budget, 2013, <http://budget.gov.ie/Budgets/2013/Documents/Financial%20Statement.pdf>

Citizens Information, 2011,

[http://www.citizensinformation.ie/en/money\\_and\\_tax/tax/income\\_tax/universal\\_social\\_charge.html](http://www.citizensinformation.ie/en/money_and_tax/tax/income_tax/universal_social_charge.html)

Budget Summary, 2011, <http://www.revenue.ie>

Deloitte, 2012, [http://www.deloitte.com/assets/Dcom-](http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Ireland/Local%20Assets/Documents/Tax/IE_Tax_moving_to_ireland_update_0712_Final2_WEB.PDF)

[Ireland/Local%20Assets/Documents/Tax/IE\\_Tax\\_moving\\_to\\_ireland\\_update\\_0712\\_Final2\\_WEB.PDF](http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Ireland/Local%20Assets/Documents/Tax/IE_Tax_moving_to_ireland_update_0712_Final2_WEB.PDF)

BBC, 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/business-11829811>

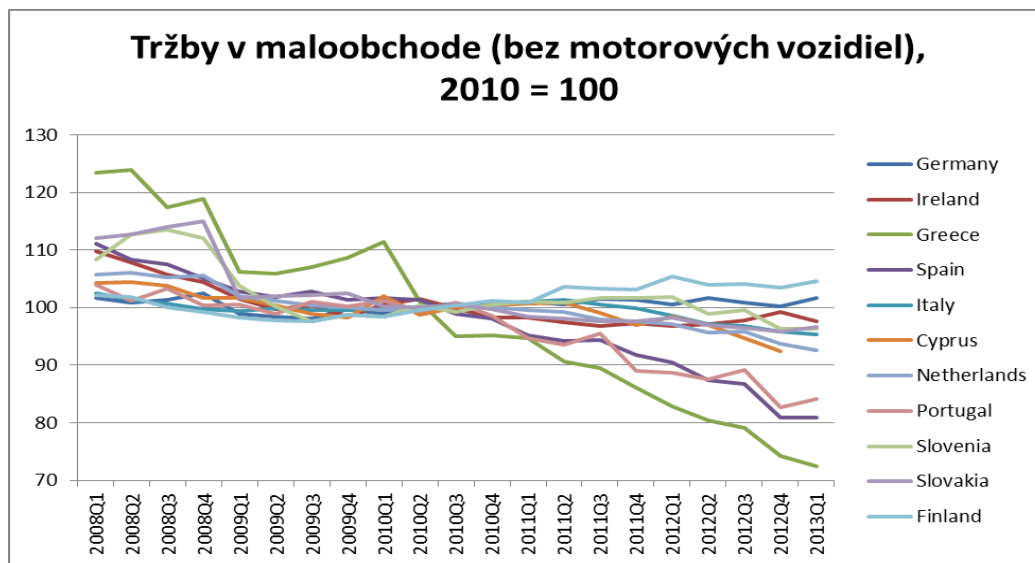
DailyMail, 2011, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2070124/VAT-rise-23-Irish-look-save-3-8bn-tax-rises-spending-cuts.html>

#### **Spotreba**

GRÉCKO: Kríza v krajine mala výrazný vplyv na nákupné správanie sa obyvateľov. V ostatných troch rokoch výrazne klesli tržby obchodníkov a poskytovateľov služieb (najnižšia alebo druhá najnižšia hodnota tržieb v skupine). Predaj automobilov v roku 2012 klesol na 25 % úrovne roka 2005 (najvýraznejší pokles za ostatné 3 roky v skupine; predáva sa najmenej v skupine) a klesol tiež predaj pohonných látok na 61 % úrovne roka 2005 (druhá najnižšia hodnota v skupine).

PORTUGALSKO: Od krízy v roku 2008 výrazne trpel maloobchodný predaj, ktorý z predkrízového maxima, 107,72, v treťom kvartály 2008 (index 2005 = 100) postupne klesal až na 85,36 v štvrtom kvartály 2012. Predaj automobilov klesol v roku 2012 na polovicu z objemu predaja v roku 2010. Predaj pohonných látok nasledoval podobný obraz ako predaj automobilov a dosiahol 79,60% úrovne z roka 2005.

ÍRSKO: Od predkrízového maxima na úrovni 120,51 (index 2005 = 100) vo štvrtom kvartály 2007, malobchodný predaj postupne klesal až na úroveň 99,77 vo štvrtom kvartály 2009. V roku 2010 mierne stúpol na 101,17, rok 2012 však uzatváral na úrovni 85,35. Predaj automobilov vytrvalo klesal zo 113,54 (index 2010 = 100) v štvrtom kvartály 2011 na 94,13 v treťom kvartály 2012. Predaj pohonných látok nasledoval podobný obraz ako predaj automobilov a dosiahol 86,20% úrovne z roka 2010.



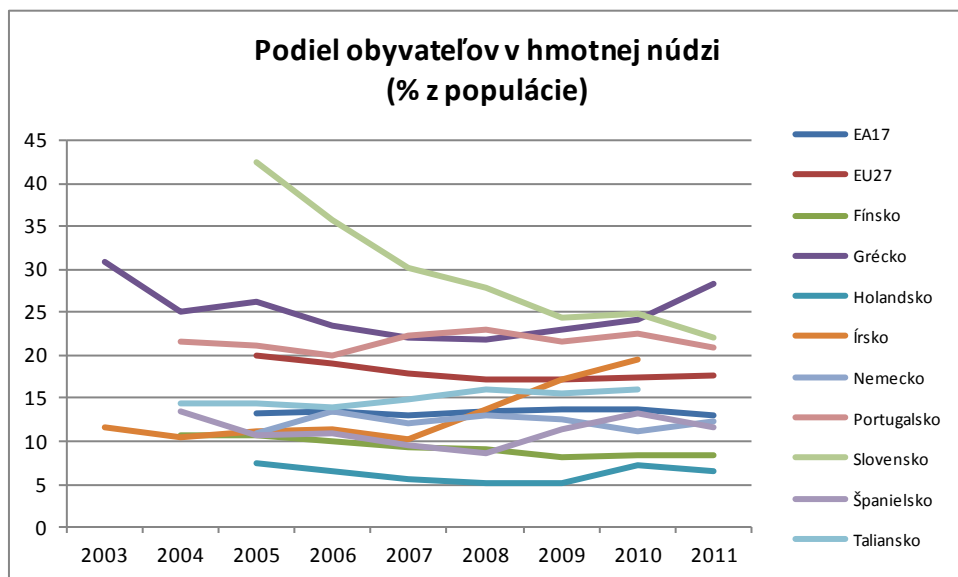
Zdroj: Eurostat

### Chudoba

**GRÉCKO:** Rastie podiel obyvateľov v hmotnej núdzi, ktorý bol v roku 2011 najvyšší v skupine sledovaných krajín a dosiahol úroveň 28,4 % (v predchádzajúcich rokoch malo najviac ľudí v hmotnej núdzi Slovensko). Vysoký je tiež podiel Grékov, žijúcich v preplnených bytoch (25,9 %), čo je druhá najvyššia hodnota v skupine, hneď po Slovensku (39,5 %).

**PORTUGALSKO:** Vrchol podielu obyvateľov v hmotnej núdzi dosiahla portugalská ekonomika v roku 2008 na úrovni 23%. Od prepuknutia krízy podiel obyvateľov v hmotnej núdzi klesol na 20,9% v roku 2012. Podiel obyvateľov v preplnených bytoch nasledoval podobný obraz, keď z vrcholu medzi rokmi 2005 až 2007 (16,5% a 16,1%), od prepuknutia krízy v roku 2008 tento podiel klesol až na 11% v roku 2012.

**ÍRSKO:** Podiel obyvateľov v hmotnej núdzi výrazne narástol, z minima v roku 2007 (10,3%) na doposiaľ najvyššiu hodnotu, 19,6% v roku 2010. Podiel populácie v preplnených bytoch od roku 2006 na úrovni 6,2% sústavne klesá a dosiahol úroveň 3,4% v roku 2010.



Zdroj: Eurostat

### **Príklady ďalších reforiem – Grécko**

#### **Reforma zdravotníctva**

- Vďaka opatreniam proti nadmernému predpisovaniu liekov a zmenám cien liekov v roku 2012 klesli verejné výdavky na lieky o 1 mld. Eur (zo 4,1 mld. eur v roku 2011 na 3,1 mld. eur, t.j. zhruba o 25%).
- V rokoch 2013 a 2014 sa čaká pokles verejných výdavkov v zdravotníctve o 1,4 mld. Eur (0,6 % HDP), z toho dve tretiny vo výdavkoch na lieky.
- Zaviedli jeden z najmodernejších systémov elektronického predpisovania liekov v Európe, pomocou ktorého sa predpisuje viac než 90% liekov. Systém umožňuje v reálnom čase monitorovať výdavky zdravotnej poisťovne na lieky, predpisovanie liekov konkrétnymi lekármi a ich vydávanie lekárňami konkrétnym pacientom s danou diagnózou. Dajú sa tak ľahšie odhaľovať prípadné podvody, kontrolovať adekvátnosť predpisovania liekov zdravotnému stavu pacienta a celkovo lepšie kontrolovať a riadiť výdavky na lieky. Úspory vo výške 30 mil. eur mesačne sa prejavili okamžite po zavedení systému.
- V marci 2012 bolo zavedené povinné predpisovanie účinnej látky (tzv. generická preskripcia) ako aj povinná generická substitúcia liekov v lekárňach (t.j. povinné zamieňanie drahších predpísaných liekov za lacnejšie). Napriek tomu lekári zväčša naďalej predpisujú namiesto účinnej látky konkrétne lieky, ktoré sú často drahšie, než poisťovňou preplácané alternatívne lieky. Rozdiel v cene dopláca pacient, čo zvyšuje jeho finančnú záťaž a zhoršuje dostupnosť zdravotnej starostlivosti. Potrebne je preto sfunkčniť monitoring a vymáhanie povinnej generickej preskripcie aj substitúcie.
- Ďalej boli rozšírené doplatky pacientov (výnimku majú len špecifické lieky) a referencovanie cien podľa troch štátov EÚ s najnižšou cenou. S cieľom znížiť výdavky na lieky bol v marci 2012 schválený aj strop na výdavky na lieky predpisované v ambulanciách na úrovni 1% HDP, pričom v prípade prekročenia stropu by mali výrobcovia liekov automaticky vracať peniaze štátu. Toto opatrenie bolo zo strany farmaceutických firiem úspešne napadnuté na súde a doteraz preto neprinieslo žiadne úspory. Vláda ako alternatívy zvažuje jednorazové zníženie cien vybraných liekov a zavádzanie rozpočtov pre lekárov, ktoré nebudú môcť prekročiť.
- Všetky nemocnice zaviedli aktuálne účtovníctvo. Došlo k zníženiu prevádzkových výdavkov nemocníc o predpokladaných 8% v roku 2012. Bola zavedená webová aplikácia, ktorá v reálnom čase umožňuje registráciu a kontrolu všetkých významných aktivít a finančných tokov v nemocniciach.

- V zdravotnom poistení boli zlúčené najväčšie fondy do jedného, na trhu však stále samostatne pôsobí viacero malých fondov. V rozpore s plánom tiež nedošlo k zjednoteniu rôznych poistných odvodových sadzieb, zvýšili sa však zdravotné odvody pre farmárov. Plánom je predefinovať rozsah preplácaných služieb, centralizovať obstarávanie liekov ako aj zdravotných pomôcok a materiálu pre nemocnice, optimalizovať sieť poskytovateľov znížením počtu nemocníc a zrušením nadbytočných lôžok.

#### **Zmeny vo vzdelávaní**

- Vysoké školy môžu do riadiacich orgánov menovať neakademikov, napríklad manažérov. Posilnila sa ich autonómia ale aj zodpovednosť.
- V základnom a strednom školstve bol zavedený systém hodnotenia škôl a učiteľov, ktorý zahŕňa aj samohodnotenie škôl každý štvrtrok, revízia kurikula a tréning učiteľov. Posilnené bolo celodenné vzdelávanie. Pokračuje zatváranie malých škôl, zrušených bolo už zhruba dvetisíc.

#### **Reforma súdnictva**

- Priority sú tvorba štatistík o činnosti súdov, zavedenie elektronických podaní na sudy (e-justice applications), zníženie počtu nerozhodnutých súdnych sporov najmä v oblasti platenia daní, podpora mimosúdneho urovnávania sporov a revízia súdneho kódexu.
- V prvej polovici 2012 začalo ministerstvo spravodlivosti zverejňovať štatistiky o činnosti správnych a civilných súdov. V blízkej dobe sa očakáva zverejňovanie dát o úspešnosti pri vymáhaní daňových nedoplatkov (recovery rates for tax cases) a tiež možnosť triediť prípady podľa výšky spornej sumy.
- Nebol splnený cieľ znížiť počet nerozhodnutých sporov v daňových veciach o 50% do júna 2012. Tento cieľ bol prevažne splnený na odvolacích súdoch, na súdoch prvej inštancie došlo k poklesu v priemere len o 34%. Príčinou zaostávania je najmä nedostatok personálu pri administratívnej podpore sudcov. S cieľom zrýchliť riešenie sporov budú prioritne riešené prípady s vyššou spornou sumou, vláda tiež vyčlenila viac peňazí na podporu súdov.
- S cieľom podporiť mimosúdne urovnávanie sporov vláda financuje školenia pre mediátorov, z ktorých prví začali pôsobiť už na jeseň 2012.

#### **Energetika**

- V súlade s legislatívou EÚ pokračuje oddeľovanie (unbundling) prenosných sietí v elektroenergetike a s oneskorením aj v plynárenstve. Pokračujú prípravy privatizácie. V polovici 2013 sa predpokladá úplné otvorenie trhu a uvoľnenie koncových cien aj pre odberateľov elektriny s nízkym napätím. Zreálnenie cien by malo prilákať konkurenčných a ozdraviť existujúcich výrobcov elektriny.
- V novembri 2012 parlament schválil dočasnú daň (solidárny príspevok) na príjmy z predaja elektriny vyrobenej z obnoviteľných zdrojov energie (prevažne ide o solárne panely), ktoré boli predtým zvýhodňované.
- Liberalizoval sa otvárací čas pre čerpacie stanice pohonných hmôt ako aj možnosť ich prevádzkovania supermarketmi. Uvoľnili sa tiež reštrikcie na dovoz ropy a jej produktov.

#### **Telekomunikácie**

- Zjednodušil sa proces prideľovania licencií pre operátorov.
- S cieľom posilniť súťaž na bezdrôtovom komunikačnom trhu sa uvoľňujú frekvencie v pásme 800 megahertzov (tzv. digitálna dividenda) a spúšťa sa digitálna televízia.

#### **Doprava**

- S cieľom posilniť súťaž sa zjednodušilo udeľovanie licencií v nákladnej cestnej aj príležitostnej osobnej cestnej doprave. Postupne sa dereguluje aj pravidelná osobná doprava, kde bol napríklad znížený poplatok za licencie zo 100-tisíc eur na minimum. Plánom je zrušiť reštrikcie na prenájom nákladných áut

a dodávkových vozidiel, vykonávanie vodičských služieb, ako aj kyvadlovej dopravy hotelmi a cestovnými agentúrami, ktoré používajú menšie autá.

- Začiatkom 2012 sa vďaka reštrukturalizácii podarilo vyrovnať hospodárenie viacerých štátnych firiem, napríklad v železničnej doprave. Pripravuje sa ich privatizácia.
- Vzniká nezávislý regulačný rámec pre vodnú a leteckú dopravu, ktorý oddelí administratívne povinnosti od komerčných aktivít.

### **Maloobchod**

- Problémom je vyššia zamestnanosť a nižšia produktivita práce v porovnaní s inými štátmi eurozóny, ako aj vyššie ceny spotrebného tovaru.
- V prvej polovici 2012 vláda zrušila zákaz predávať tovar pod nákladovú cenu a zjednodušila systém reportovania veľkoobchodných cien a nákladovej štruktúry na ministerstvo rozvoja. Ďalej umožnila aj supermarketom predávať špecifický tovar, ako napríklad dojčenské mlieko, tabak, noviny a časopisy, ale aj predbalené mäso, syry alebo rybie výrobky. Vláda tiež zrušila obmedzenie na veľkosť plochy na predaj potravín v obchode, umožnila spolu s potravinami predávať aj nepotravinový tovar (tzv. zmiešaný tovar) a zrušila previazanie pracovného času predavačov a administratívnych pracovníkov.

### **Regulované povolania**

- Celkovo vláda zaostáva v rušení nepotrebných obmedzení a neopodstatnených výsad. Napriek tomu v druhej polovici 2012 zrušila mnohé obmedzenia v 20 regulovaných povolaniach s veľkým ekonomickým významom (napr. právnici, turistickí sprievodcovia a zamestnanci agentúr, realitní makléri, cenoví znalci, alebo pracovníci agentúr dočasného zamestnávania).

Zdroj: The Second Economic Adjustment Programme for Greece – First Review, European Commission, November 2012

### **Zavedenie elektronického katastra nehnuteľností**

- Grécko stále používa registráciu nehnuteľností v papierovej forme s mnohými nepresnosťami, ktoré následne vyvolávajú spory, zaťažujú súdy a negatívne vplyvajú na podnikateľské prostredie. Grécko má za úlohu dokončiť prípravu elektronického katastra do roku 2020.
- Do júna 2013 sa od Grécka vyžaduje, aby skrátilo lehotu potvrdenia platnosti vlastníckych práv z 10 na maximálnu dobu 5 rokov. Ďalej je potrebné odovzdať vyše 7 miliónov aktívnych vlastníckych práv, ktoré boli udelené od decembra 2011 a prehodnotiť zvyšných 15 miliónov podnetov na udelenie vlastníckych práv.

Zdroje:

Daley, S. 2013. Who Owns This Land? In Greece, Who Knows?, *New York Times*, [online] Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2013/05/27/world/europe/greeces-tangled-land-ownership-is-a-hurdle-in-recovery.html?pagewanted=1&r=0>

The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Second Review, European Commission, May 2013

## **Príklady ďalších reforiem – Portugalsko**

### **Zdravotníctvo**

- Portugalsko posilnilo primárnu zdravotnú starostlivosť, aby zabránilo zvýšeniu návštev pacientov u špecialistov a používanie pohotovostnej služby, znížilo ceny a podporilo používanie generických liekov, centralizuje nákup a dodávanie liekov. Tieto kroky znížili podiel výdavkov na zdravotníctvo zo 7,2% HDP v roku 2009 na 6,2% HDP v roku 2012.

- MMF navrhuje zvýšiť poplatky v zdravotníctve.

#### **Vzdelávanie**

- S cieľom zvýšiť súťaž medzi strednými školami bola vytvorená schéma na ich celoštátne porovnávanie, ktorá umožňuje porovnávať výsledky žiakov štátnych a súkromných škôl a takisto porovnávať výsledky s predpokladanými hodnotami vyrátanými na základe socio-ekonomických ukazovateľov danej školy. Do konca roka 2013 má fungovať aj schéma monitorujúca náklady škôl na jedného študenta.

#### **Súdny systém**

- [Správa od Council of Europe's Commission for the Efficiency of Justice \(CEPEJ\)](#) zaznamenáva značné reformy v oblasti elektronizácie súdnictva.

#### **Podpora hospodárskej súťaže**

- V roku 2012 bol vytvorený špecializovaný súd dozerajúci na konkurenčné prostredie, ktorého primárnym poslaním je vyhodnocovanie podnetov z porušenia férovej súťaže. Súd má rozšírené právomoci pri inšpekciách a auditoch, čo garantuje väčšiu zodpovednosť a transparentnosť.
- V roku 2011 bolo deregulovaných celkovo 173 profesií. Ďalej bolo prehodnotených ďalších 187 regulovaných profesií, z ktorých na 7 bol podaný podnet na dereguláciu.
- Od februára 2013 platí nový zákon o pracovných zmluvách, ktorý výrazne znižuje platové náklady a odstraňuje obmedzenia optimalizácie pracovných zmlúv. Poplatky za používanie prístavov od uvedenia zákona zatiaľ klesli o 20%.

#### **Energetika**

- V posledných rokoch bol trh elektriny a plynu plne liberalizovaný, avšak v prechodnom období do konca 2015 boli zavedené tzv. sociálne tarify pre najmenších zákazníkov, ktoré sú naďalej regulované.

Zdroj: [Better Policies“ series: Portugal, reforming the state to promote growth](#), OECD, 2013

### **Príklady ďalších reforiem - Írsko**

#### **Reforma školstva**

- Jednorazový poplatok za registráciu v treťo-stupňovom vzdelávaní vo výške 1,500 EUR bude nahradený ročným školným vo výške 2,000 EUR alebo 200 EUR pre účastníkov v profesionálnych vzdelávacích centrách. Vláda sa zaviazala postupne školné zvyšovať na 2,500 EUR v školskom roku 2013-2014, 2,750 EUR v školskom roku 2014-2015 až na 3,000 EUR v školskom roku 2015-2016.

#### **Zdravotníctvo**

Írsky zdravotnícky sektor trpí vysokými cenami za lieky na predpis, neefektívnym spôsobom predpisovania liekov, duplikáciou pri spracovaní dát a nízkou transparentnosťou vo finančnom manažmente.

- Súčasný 50 centový poplatok za predpis (za každý liek) stúpne na 1.50 EUR
- Od 5. apríla 2013 je horný limit pre požiadanie o zdravotnú kartu (umožňuje bezplatnú starostlivosť v nemocniciach, u všeobecného lekára a vybraných špecialistov) príjem 600 EUR týždenne pre jednotlivca nad 70 rokov a 1,200 EUR pre pár za rovnakých podmienok. Zdravotná karta bude nahradená kartou iba pre všeobecného lekára, ak je príjem jednotlivca v rozmedzí o 600 – 700 EUR týždenne pre jednotlivca alebo 1,200 – 1,400 EUR pre pár. V prípade, že príjmy prekročia tieto limity, je stále možné požiadať o zdravotnú kartu resp. o kartu pre všeobecného lekára v prípade, že daný dôchodca má príliš vysoké náklady na liečbu, napríklad býva v sanatóriu
- Suma, ktorú pacienti zaplatia mesačne za lieky predtým, ako náklady pokryje štát, stúpila zo 132 EUR na 144 EUR – očakávaná úspora tohto opatrenia je 10 mil. EUR

### **Zavedenie poplatkov za vodu**

- Od roku 2014 sa zavádzajú poplatky za vodu. Podľa vládneho návrhu z januára 2013, bude mať Írsko vodárenská spoločnosť právo nainštalovať vodomery (štart inštalácie sa očakáva v júli 2013, má vygenerovať 1300 pracovných miest) pre domácnosti a požičať si peniaze na náklady spojené s inštaláciou (zdrojom peňazí bude Národný dôchodkový rezervný fond).

Zdroje:

Citizen Information, 2013,

[http://www.citizensinformation.ie/en/education/third\\_level\\_education/fees\\_and\\_supports\\_for\\_third\\_level\\_education/fees.html](http://www.citizensinformation.ie/en/education/third_level_education/fees_and_supports_for_third_level_education/fees.html)

Citizen Information, 2013, [http://www.citizensinformation.ie/en/health/entitlement\\_to\\_health\\_services/medical\\_card.html](http://www.citizensinformation.ie/en/health/entitlement_to_health_services/medical_card.html)  
RTE, 2012, <http://www.rte.ie/news/2012/1205/356862-budget-2013/>